

ALBERT MARDAGA.

EEN VERGETEN PATRIOT ?

De naam Albert Mardaga roept in zijn geboortedorp As nauwelijks nog enige herinnering op, laat staan dat men weet heeft van zijn verdiensten tijdens de 2de wereldoorlog. Nochtans behoort hij tot een van de meest onderscheiden personen van deze gemeente.

Albert Mardaga werd geboren op 19 juni 1915 te As(ch) als 6de kind van het gezin Jean Jozef (Jef) Mardaga en Maria Agnes Waeben. Zijn ouders waren de stichters van het nu nog bestaande hotel Mardaga te As. Geboren tijdens wereldoorlog I zou Albert al op zeer jonge leeftijd ervaren wat het betekent om onder de dwingelandij van een bezetter te moeten leven. Beide ouders werden immers om politieke redenen door de Duitsers opgesloten in de gevangenis van Tongeren¹. Dat het gezin op dat ogenblik 5 kinderen had² daar trokken de Duitsers zich niets van aan. Bij hun vrijlating op 28 oktober 1918 moesten zij vaststellen dat hun hotel, dat onbewaakt was achtergebleven gedurende hun afwezigheid, zowat leeggeroofd was. Buiten de volledige drankvoorraad waren eveneens kleding, beddengoed, huisraad en al wat koper was verdwenen³. En met de winter voor de deur eveneens alle kolen en brandhout. Jef Mardaga had fysisch blijkbaar weinig last gehad van zijn gevangenneming, maar met zijn echtgenote was het anders gesteld. Buiten het gemis van haar kroost had het gevangenisregime haar zodanig verzwakt dat zij zwaar ziek de gevangenis verliet en 20 maanden nodig had om volledig te herstellen⁴. In dit klimaat groeide Albert op en werden de eerste zaden geplant die zouden uitgroeien tot een eeuwige afkeer tegenover deze bezetter.

¹ Jef Mardaga werd op 27 mei 1918 aangehouden, Marie Waeben op 6 juni 1918.

² Lambert geboren in 1907 overleed op 2 jarige leeftijd.

³ Dossier Mardaga– vonnissen oorlogsschade Luik – Tony Schalenborgh.

⁴ De Rode Leeuw 2018/2 p 51 – Tony Schalenborgh.

Toen op 10 mei 1940 de Duitsers wederom ons land binnenvielen dachten zijn beide ouders dat deze hen nog niet vergeten zouden zijn en namen zij, zoals vele landgenoten, de vlucht. Een vlucht die achteraf ongegrond bleek te zijn. Toch moesten zij bij hun terugkeer vaststellen dat het hotel weeral ten prooi was gevallen aan plunderaars. Alweer was de volledige drankvoorraad verdwenen alsook al het beddengoed, servies en andere huisraad.

Albert Mardaga was reeds op 28 augustus 1939 gemobiliseerd als sergeant (stamnr. 111.85795) bij het 20ste Linie Regiment te Cointe nabij Luik. Op 26 april 1940 vertrekt dit regiment vanuit Angleur voor een mars van 2 dagen naar het kamp van Beverlo. Meteen na hun aankomst op 27 april begint men aan een oefening die afgesloten wordt door een meerdaagse syntheseoefening die gepland was om op 10 mei te starten. Doch de invasie beslist er plots anders over. Zijn eenheid wordt er belast met de verdediging van de KW-stelling⁵. Met zijn regiment dient hij zich terug te trekken tot Peulis bij Mechelen en vervolgens gaat het richting Evergem. Op 26 mei geraakt hij afgesneden van zijn regiment en op het moment van de overgave van het Belgisch leger bevindt hij zich te Deinze. Daar wordt hij op 29 mei gevangen genomen en vervolgens naar Antwerpen gedeporteerd. Daar kan hij ontsnappen en op 2 juni is hij terug thuis. Hij probeert het restaurant, dat hij uitbaat in het hotel van zijn ouders, terug op orde te krijgen.

De nieuwe oorlogstoestand maakt het hem evenwel niet gemakkelijk. Na enige tijd zijn niet alle producten meer vlot verkrijgbaar. En als hij ze toch wil moet hij een beroep doen op de zwarte markt, waar de prijzen naargelang de schaarste steeds maar blijven stijgen. Hij zal later⁶ aan de Belgische Staatsveiligheid te Londen hierover zijn beklag maken en schetst tevens de situatie in As als volgt:

“In As en omgeving staan zo’n 50-tal zoeklichten onder bewaking en bijgestaan door nachtjagers die ‘s nachts de hemel afspeuren naar vliegtuigen. Overal hebben de Duitsers grote affiches opgehangen met als opschrift “Engeland tegen Europa” met daarop een lijst van alle oorlogen in Europa waar de Engelsen schuld aan zijn. De grote meerderheid in As is erg koningsgezind en hoopt vurig dat Engeland alsnog de oorlog zal winnen. Er is echter ook een groep van zo’n 30 flaminganten voornamelijk V.N.V’ers. Ze stellen zich maar al te graag ten dienste van de bezetter door onder meer het in- en uitgaande verkeer te controleren en na grondige inspectie deze voertuigen te markeren met het teken V.A. (?). Ook houden ze zich bezig met het ‘s avonds rond huizen te sluipen om na te gaan of er niemand naar de door de Duitsers verboden Engelse radio-uitzendingen aan het luisteren is. Ook is het V- teken overal te zien vooral op de huizen van deze V.N.V’ers.”

Albert noemt ook namen en deze worden door de Staatsveiligheid dik onderstreept. Dit zijn geen verrassingen daar alle vermelde personen na de oorlog veroordeeld werden voor hun aandeel in de collaboratie.

⁵ De KW-stelling of KW-linie was een Belgische antitankversperring tussen (K)oningshooikt en (W)aver bedoeld als verdediging tegen een Duitse invasie in centraal België, tijdens het begin van de Tweede Wereldoorlog. Deze werd gebouwd tussen september 1939 en mei 1940 in opdracht van het Belgisch ministerie van Defensie, hoofdzakelijk langs de rivier de Dijle. De KW-stelling bestond uit een aaneenschakeling van gevechtshunners, communicatiebunkers, anti-tankgrachten en stalen bouwwerken. Bij de geallieerden staat de KW-stelling bekend als de Dijle-linie, bij de Duitsers als IJzeren Muur.

⁶ 24 oktober 1941.

Royalist in hart en nieren en gezegend met een onvoorwaardelijke trouw en liefde voor het vaderland kan hij zich niet vereenzelvigen met de talloze maatregelen opgelegd door een bezetter wiens inspiratie om de burgerbevolking onder de duim te houden wel grenzeloos lijkt. Eén van deze maatregelen die hem totaal niet zinde was het verbod op jagen en al helemaal op het bezit van jachtwapens omdat zelf gejaagd wild steevast deel uit maakte van zijn menukaart. Als fervent jager had Albert achter het hotel in het hoger gelegen park een hoogzitter/jachtstoel staan van waaruit hij een weids zicht had op de omgeving.⁷ Vaak sloeg hij 's nachts de vliegtuigen gade die op weg naar Duitsland waren om aldaar te bombarderen. Zo was hij in de nacht van 9 op 10 Juni 1941 getuige hoe in de richting van Dilsen een vliegtuig werd neergeschoten. Hij verklaart achteraf dat hij uren in de bossen aan het zoeken is geweest in de hoop om nog enige hulp te kunnen bieden aan de bemanningsleden van dit toestel maar zonder resultaat. Groot was zijn verbazing dan ook toen drie dagen nadien een man bij hem in het hotel gebracht werd die de piloot bleek te zijn van dit vliegtuig.

(Postkaart afgestempeld 1948)

⁷ Om een idee te hebben van de weidsheid: beklim de toeristische uitkijktoren tegenover het hotel langs de spoorlijn As - Waterschei die een replica is van een boortoren waarmee André Dumont in 1901 te As voor het eerst steenkool vond in Limburg.

HET TOESTEL, DE OPDRACHT, DE BEMANNING.

(Een groep Hampdens van het 144 Squadron stijgt op van op hun basis te Helmswell)

Het betreft hier een Britse middelzware bommenwerper genaamd Handley Page Hampden.
Een erg wendbaar toestel, doch onvoldoende bewapend en dus minder geschikt om bombardementen uit te voeren overdag, waardoor dit toestel eerder bij nacht werd ingezet.

Het toestel had als rompnnummer AD 924 code PL - ? en behoorde tot het 144ste Squadron.

Het vertrok vanuit zijn R.A.F vliegbasis Helmswell (U.K.) op woensdagavond 9 juli 1941 samen met nog 81 andere toestellen om de eerste grote luchtaanval uit te voeren op de stad Aken.

In het begin van de oorlog waren bombardementen verre van accuraat en het schaderapport spreekt voor zich. Er werden 91 commerciële panden geraakt waarvan er 19 totaal vernield werden. 1.698 huizen werden vernield of ernstig beschadigd. Tevens kregen zowel de kathedraal, enkele hospitalen alsook het stadhuis voltreffers te verwerken. Het rapport spreekt van 60 doden, 85 gewonden. 21 mensen behorende tot de L.S.D.⁸ werden eveneens gewond. In het totaal werden er 3450 mensen dakloos .

Luchtmachtbasis te Helmswell, toen en nu.

⁸ Luft Schutz Dienst – Het gaat hier om brandweerlieden, brancardiers, Rode Kruis-medewerkers enz..

De bemanning bestond uit 4 personen.

- Piloot Officier Basil John Allen Rennie 87414 V.R. (Vrijwillige Reserve) R.A.F.⁹
- 2de Piloot Sergeant Gordon F. Bottomley 647964 V.R. – R.A.F.
- Waarnemer Sergeant Edward Roy Berkey R 57931 Royal Canadian Air Force.
- Radio- operator/ staartschutter Sergeant Thomas Henry Marquiss 988208 V.R – R.A.F.

(toen waren ze nog met vier -Van Links naar Rechts – P/O Basil Rennie, Sgt. Bottomley, Sgt. Marquiss en Sgt. Berkey – na de fatale vlucht zien ze elkaar niet meer terug – foto Margaret Robertson)

Getuigenis Joannes Daamen.¹⁰

“De nacht van 8 op 9 juli 1941 was een zwoele zomernacht die de meeste mensen uit hun bed hield en die wat verfrissing zochten in de heerlijke buitenlucht. Rond middernacht werd de nachtelijke stilte plotseling onderbroken door geronk van naderende vliegtuigen komende uit het westen en die in de richting van Duitsland vlogen. Dra schoten de zoeklichten¹¹ in werking die het luchtruim afzochten naar vijandelijke vliegtuigen. Zo’n zoeklichtstond opgesteld te Dilsen in een weide langs de Borreshoefstraat. Opeens zagen we in de stralende bundeling iets glinsteren dat naderhand een vliegtuig bleek te zijn. Een Duitse nachtjager schoot het toestel in brand dat snel aan hoogte leed, en over Dilsen in het Lankerveld¹² neerstortte. Kort na de crash zagen we in de stralen van de schijnwerpers twee parachutisten neerdalen. We hoorden hoe de Duitse nachtjager de snelheid van zijn toestel opdreef en kort daarna machinegeweer ratelen. Duidelijk zagen we hoe hij een van de parachutisten onder vuur nam en doodde. Daarna was het de beurt aan de 2de parachutist die iets verder onder vuur werd genomen. Het was gruwelijk om aan te zien hoe deze laatste, zich door heen en weer te slingeren aan de koorden van zijn valscherms, het leven trachten te redden. We hoorden hem zelfs tot op de grond kreten slaken en zagen hoe hij het volgende ogenblik door de koorden zakte en gedood werd.

⁹ Royal Air Force.

¹⁰ Joannes Daamen geboren te Dilsen op 15.04.1922 was op het ogenblik van de feiten dus 19 jaar. Thilesna 1062 Jg. 5 Nr. 3 Juli-Aug-Sept 1991.

¹¹ In de volksmond gekend als “pharen”.

¹² Het Lankerveld in Dilsen ligt langs de Vlessersweg waar o.a. Joël Stassen zijn silo’s staan (Stassen Landbouwproducten).

Bij het ochtendgloren werden beide lichamen aangetroffen in een korenveld langs de Vlessersweg . De Duitse bevelhebber van de "Flackbatterie" beval burgemeeste Theodoor Snijkers de doden te begraven op de gemeentelijke begraafplaats te Dilsen.

Pastoorke Goldstein¹³ droeg in de parochiekerk een zielendienst op voor de gesneuvelde soldaten, die bijgewoond werd door een grote massa vaderlandslievende Dilsenaren.

Nog diezelfde dag lagen de 2 graven bedolven onder een vracht van bloemstukken.

(Originele graven van Sgt. Thomas Marquiss en Sgt. Edward Berkey – foto Barbara Kinsella)

(Links -Jefke Coenen beter bekend als Jefke Vranken nam voor de rest van de oorlog de verzorging van de graven op zich.)

(Rechts-Lankerveld ,met links Jan Libens en rechts Jef Jeurissen bij tip van vleugel – foto Josée Libens)

¹³ Jaak Goldstein °23 februari 1884 te Rotem • 14 januari 1945 Hasselt (Salvator kliniek)

Wie schoot het toestel neer ?

Het was Heinrich Griese zijn 5de overwinning waardoor hij zich "Ace" mocht noemen. Er zouden er nog 8 andere volgen tot hij op 11/12 sept. 1944 zelf werd neergeschoten in Anweiler bij Landau, waarbij hij gewond geraakte.

(Oblt. Heinrich Griese in 1940)

(Nachtjager- Messerschmitt BF 110)

Linksboven -grafsteen van Sgt. Thomas Marquiss, kerkhof Dilsen-Stokkem (graf 1 Rij 14).
 Rechtsboven – Sgt. Thomas Marquiss staat in het midden. Hij was de zoon van John Thomas Marquiss en Hannah s. Marquiss Highnigton, C0. Durham (U.K.) foto David W. Robertson.

Linksboven – grafsteen van Sgt. Edward Roy Berkey, Kerkhof Dilsen-Stokkem (graf 2 Rij 14)
 Rechtsboven – portretfoto van Ed Berkey genomen bij zijn inlijving in 1940.

(Ed)ward Berkey werd geboren op 14 november 1908 te Herbert, Saskatchewan, Canada en was de zoon van Eli Berkey en Emma Elizabeth Bixler. Leeftijd 33 jaar staat niet vermeld op grafsteen

Hebben de crash overleefd, P/O Pilot Basil Rennie en Sgt. Gordon Bottomley. Deze laatste werd vrijwel onmiddellijk ingerekend en zou tot het einde van de oorlog gevangen blijven.

Getuigenis Noël Cuypers¹⁴.

9 Juli 1941.

"Die dag... We speelden zonder op het drukke overleg van de volwassenen te letten, zij stonden langs de straat in groepjes bij elkaar te praten over een vlieger die gevallen was in het veld tussen Dilsen en Lanklaar. Toen kwam er over de Steenweg uit de richting van Lanklaar een man, gekleed in een uniform dat we nog nooit gezien hadden. Links en rechts marcheerde een Duits soldaat, het geweer in aanslag. En of dat indruk maakte. De mensen keken toe en fluisterden onder elkaar. De man in dat vreemde uniform glimlachte bij het voorbijgaan naar de mensen. "Da's enen Ingelenjer"¹⁵ merkte iemand op. Het drietal marcheerde voorbij en veel later vernamen de Dilsenaren dat de "Pruisen" zo werden ze genoemd, de vlieger naar het kasteel te Rotem brachten waar in en om het kasteel¹⁶ een grote Duitse post was ingericht."

(Sgt. Gordon Bottomley staat 2de van links samen met lotgenoten in Stalag 357 Kopernikus – Thorn gelegen in het toen bezette Polen-Foto Frederick Thiede)

¹⁴ Oorlog in Dilsen... (deel 1/4) Thilesna 1062 Jg. 23 Nr. 1 Jan-feb-Maart 2009.

¹⁵ Dat is een Engelsman.

¹⁶ In en rond het Kasteel Ommerstein was een Duitse commandopost alsook zoeklichten

Verklaring/Interview¹⁷ P/O Basil Rennie.

"Ik viel 1,5 km vooraleer ik de koord van mijn parachute trok en belandde vervolgens in telefoondraden waar ik met wat moeite uitgeraakte. Ik was bij mijn sprong mijn linker laars kwijtgeraakt en liep hierbij een kwetsuur op aan mijn enkel. Eenmaal op de begane grond ontdeed ik mij van mijn helm en Mae West¹⁸ Mijn parachute moest ik laten hangen daar deze verstrengeld was in de telefoondraden. Later daagde het mij pas dat mijn naam nog op het harnas stond en de Duitsers dus wisten naar wie ze moesten zoeken, ik maakte mij hierom wel wat zorgen. Daar het niet lang zou duren eer ze me zouden komen zoeken zette ik zo goed als het ging mijn weg verder. Plots zag ik een man tegen een boom aangeleund naar de lucht kijken die nog steeds verlicht was door de vele zoeklichten. Ik benaderde hem stilletjes tot ik op enkele passen van hem stond, hij mij verschrikt met verbazing aankeek. Ik vertelde hem wie ik was en wat ik wou. Ik trachtte mijn enige laars nog te ruilen tegen zijn schoenen en vroeg hem of hij mij kon verbergen. Het was een grote kerel en hij zei "Venez donc" waarbij hij mij stevig bij de arm greep en mij langs een paadje door een veld leidde. Hij zei verder geen woord en een onaangenaam gevoel bekreep mij. Plots zag ik dat hij in de richting van de zoeklichten ging, en ik probeerde mij los te wringen. Deze man was niet alleen groot maar ook erg sterk en op een geven moment zag het er naar uit dat ik inzake kracht het onderspit moest delven. Toch zag ik op een gegeven moment de kans om mij los te wringen en hem zo effectief te stampen dat deze geluidloos buiten bewustzijn viel.

Ik begaf mij naar een hoofdweg waar ik mij langs hagen tot aan de buitenkant van het dorp verplaatste en waar ik een groepje boeren tegenkwam. Het waren Vlamingen en toen ze mij herkenden als een R.A.F.-piloot waren ze angstig en ik had het moeilijk om mij verstaanbaar te maken. Ze waren niet bereid om mij te helpen, ze waren zelf te arm om mij andere kleren te geven en veel te bang om mij te verbergen. Toch toonden ze zich vriendelijk en gaven mij sigaretten en wezen ze me op weg. Het was ondertussen al 3.00 u en bij een heldere maan ging ik zuidwaarts langs een jaagpad¹⁹ dat zich langs een kanaal²⁰ bevond. De omgeving was redelijk vlak en dus minder geschikt om mij te verbergen, maar er zat niets anders op dan verder te gaan. Ik voelde mij opgejaagd en alleen op de wereld en bij heldere maan verschrikkelijk opvallend door met slechts een laars verder te strompelen. Na een half uur zag ik iemand mijn richting uitkomen. Ik wist dat het spoedig ochtend zou worden en ik had dringend hulp nodig doch kon niet uitmaken of deze persoon een vriend of vijand kon zijn. Op minder dan 50 meter realiseer ik mij dat deze persoon een Duitse schildwacht is met een geweer over zijn schouder. Ik kon mij nergens verbergen. Gaan lopen had al helemaal geen zin Zelfs indien hij op mij zou schieten en zou missen, wat gezien de korte afstand zeer twijfelachtig was, zou zijn schot de hele buurt in rep en roer gezet hebben.

¹⁷ Buiten zijn verklaring op 6 september 1941 aan M.I. 6 gaf hij ook een interview aan journalist Alfred John Evans welk na de oorlog gepubliceerd is in het boek "Escape and liberation 1940-45". Het (reis)verslag is dan ook een samenvoeging van beide.

¹⁸ Opblaasbaar reddingsvest vernoemd naar rondborstig sekssymbool uit de jaren 30.

¹⁹ Hij vermeldt in zijn verklaring dat het om een sleep-pad gaat – De benaming sleep- pad dateert uit de tijd dat boten nog langs het kanaal getrokken werden door paarden of mankracht, later veranderde dit in jaagpad.

²⁰ Zuid-Willemsvaart.

Ik had al een plannetje en besloot om recht op hem af te stappen. Op slechts 20 meter bemerkt de schildwacht mij ook en realiseert hij zich dat ik een vreemd uniform draag. De man brult naar mij en wanneer hij nog dichterbij komt, kijkt hij vol ongeloof naar mijn uniform. Hij begint me meteen recht in het gezicht uit te kafferen op een manier zoals alleen Duitsers dat kunnen. Ik sta stokstijf, kijk plotseling op en wijs met mijn linkervinger over zijn schouder waarbij ik "Achtung" roep. Op het moment dat hij omkijkt stamp ik hem met volle geweld en zo hard ik kan met de enige voet waar ik nog een laars aan had op dezelfde manier waarop ik even voordien de andere man had kunnen uitschakelen. Hij plooit dubbel met een schreeuw waarbij zijn geweer van zijn schouder glijdt, maar nog voor het de grond raakt heb ik het te pakken en sla hem met de kolf op de zijkant van zijn hoofd. Zijn wapen zwier ik in het kanaal en ik sleep zijn lichaam weg van het pad naar een drassige plaats. Ik stamp zijn lichaam zo diep mogelijk in de modder en overdek de rest van zijn lichaam met riet om hem te verbergen. Op het jaagpad ligt een grote plas bloed die ik uitwis met een handvol grind. Met zowel mijn handen als kleren vol bloed zet ik mijn weg verder. Ondertussen is het 4.00 u geworden en de vermoeidheid overvalt mij. Ik leg mij neer op een grasveldje naast het jaagpad. Geen al te goede schuilplaats, maar ik ben werkelijk uitgeput door de gebeurtenissen en val in slaap. Rond 07.00 u word ik wakker in volle zonneshijn en zie een man in mijn richting komen. Ik wacht tot hij dichterbij is en fluister "Bon-Belge ?" daar het mij ondertussen duidelijk was dat er 2 soorten Belgen zijn. De man gekleed in mijnwerkerskleren verstaat mij , kijkt rond of er niemand in de buurt is en zegt "Oui". Ik zag er niet uit met zowel bloed op mijn uniform, handen als gezicht. Ik was mij vlug wat in het kanaal en de mijnwerker brengt mij door weilanden naar een huis zonder dat we door iemand gezien worden. We verbergen ons in de tuin en na een tijdje gebeurt er iets wonderbaarlijks. Pakken met kleren worden plots over de muur geworpen, voldoende om wel 5 personen te kleden. Ik kies een grijze flanellen broek, sokken, een paar pantoffels met rubberen zolen, een oude hoed en tenslotte een blauwe overjas. Deze kleren trek ik aan over mijn tenue. Ik kan vanuit dit huis te Eisden²¹ nog steeds mijn brandend vliegtuig zien met daarnaast de lichamen van Sgt. Marquiss en zoals ik later zal vernemen Sgt. Berkey onder bewaking. Mijn gastheer verwittigt mij na 2 dagen dat de secretaris van de burgemeester²² erg Duitsgezind is en dat ik mij beter kan verstoppen, wat ik ook doe in het nabijgelegen korenveld. Zo'n korenveld is een ideale verstopplaats op voorwaarde dat men geen stengels breekt die uw ingang in het veld verraden. Ik zit er nog maar net of deze secretaris, met een aantal Duitsers in zijn kielzog, vallen het huis binnen op zoek naar iets verdacht maar ze kunnen niets vinden. In burgerkleding met een koffer en goed voorzien van eten word ik met een kaart op weg gestuurd naar Hasselt. Ik passeer langs het kanaal te Lanklaar en neem de weg naar Hasselt. Ik passeer een dorp in de ochtend en hoor bij een huis het zwak geluid dat mij op een of andere manier bekend voorkomt. Ik versta geen woord maar de intonatie van de stem doet een belletje rinkelen. Was het van een ander lid van mijn bemanning? Ik leg mijn oor tegen de gesloten luiken en besef dat het Alvar Liddel's stem is met het ochtendnieuws van 07.00 u op de BBC. Het kan

²¹ Het is weinig waarschijnlijk dat hij vanuit een vluchthuis in Eisden het wrak van zijn toestel ziet liggen te Dilsen. Hij vermeldt ook dat hij neergeschoten is boven Bilzen i.p.v. Dilsen.

²² Van secretaris Vital Noels is bekend dat hij meehielp bij razzia's evenals burgemeester Paul Lambrichts

haast niet anders of in dit huis bevinden zich vrienden want op het beluisteren van de Engelse radio stonden zware straffen. Ik sluip achter het huis door en gooi de achterdeur open. Twee meisjes die in een hoek zitten naast de radiopost slaken een kreet van verschrikking, zetten nog snel de radio af doch voelen zich op dat moment op heterdaad betrapt. Ik sluit de deur en vertel hen wie ik ben. Ze spreken verstaanbaar Frans en geven mij een vreugdevol welkom. Ik breng in dit huis nog de nacht door en verplaats mij de volgende dag naar het ernaast gelegen hotel waar de eigenaars vurige patriotten zijn.”

(rechts café Verdcourt, verzamelplaats van het Geheim Leger en waar naar de verboden Engelse radio-uitzending werd geluisterd met daarnaast het hotel Mardaga. (postkaart Maria Mardaga – eigen verz.)

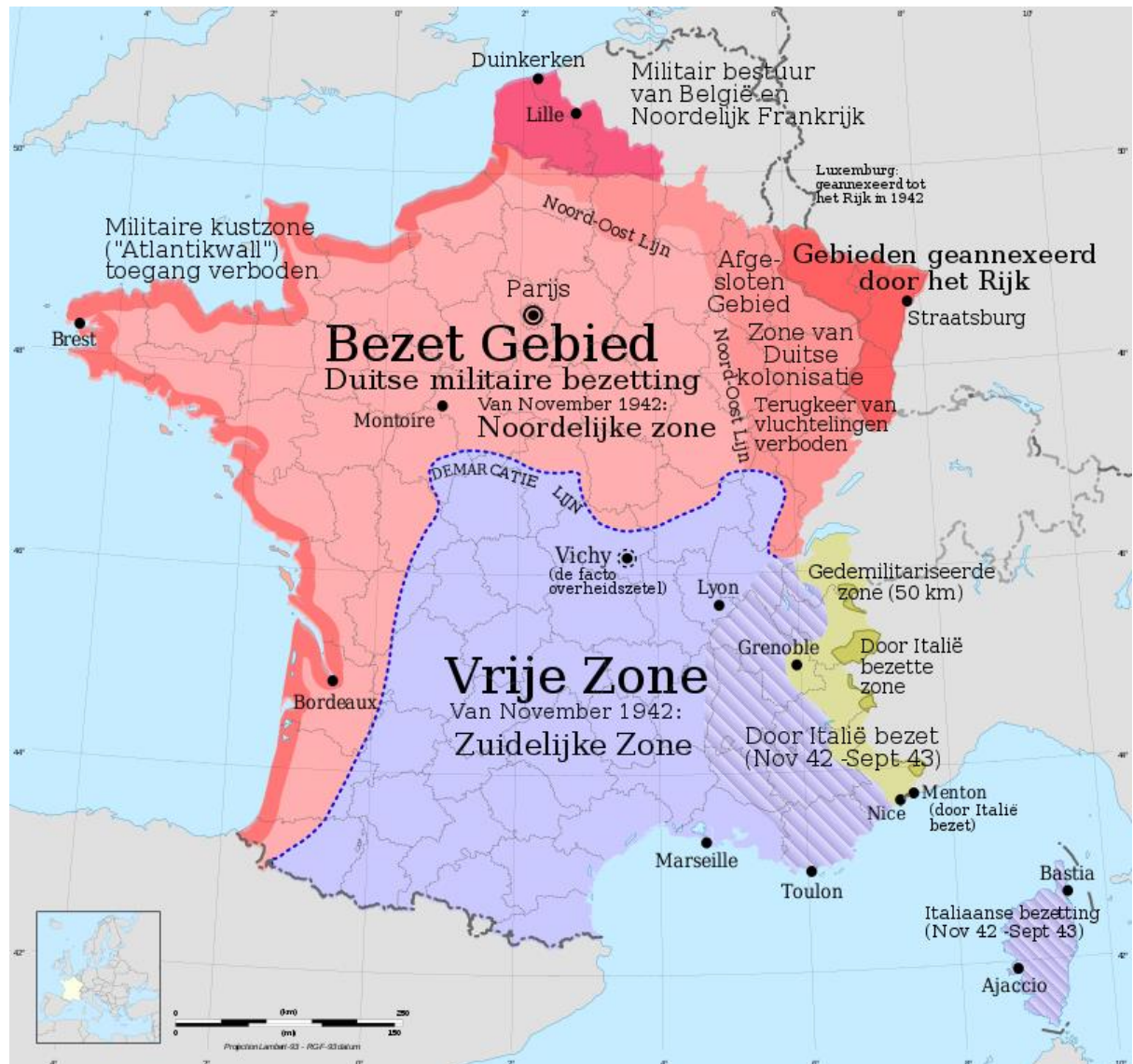
In dit hotel wordt Basil Rennie met open armen ontvangen, maar hij wordt gehuisvest in de kelder omdat het hotel 3 weken eerder²³ flink wat brandschade heeft opgelopen bij herstellingswerken t.g.v. schade het jaar voordien tijdens een bombardement op het station van As²⁴. Albert Mardaga speelt al langer met de gedachte om iets te ondernemen. Hij voelt zich nutteloos en gedwarsboomd door de talloze maatregelen opgelegd door de Duitsers. Samen vatten ze het plan op om te proberen Engeland te bereiken waar Albert zich ten dienste wil stellen van het Belgisch leger. De nacht brengen ze noodgedwongen door in de kelder en de volgende morgen op 12 juli 1941 neemt Albert afscheid van zijn familie. Vol goede moed maar totaal onvoorbereid, niet wetende wat hun nog te wachten staat, beginnen ze hoopvol aan hun reis. Ook heeft Albert 10.000 frank bij, geld dat achteraf gezien meer dan nodig zal zijn.

²³ Dit gebeurde op 19 mei 1941 accidenteel door een kortsluiting.

²⁴ Op 6 september 1940 om 23u18 is er een aanval van een Britse bommenwerper op het station van As waarbij ook enkele bommen rond het hotel vallen en dit hotel flink wat schade oplep.

VIA FRANKRIJK NAAR SPANJE.

Van As gaat het eerst naar Luik waar Albert bij zijn neef Ernest Waeben langsgaat (Rue de la commune nr. 30). Deze bezorgt Basil Rennie een mooi bruin pak, een hoed en een attachékoffertje waarin deze zijn uniform bewaart. Basil Rennie weigert om zijn met bloed en modder besmeurd uniform achter te laten en zal dit gedurende de hele reis met zich blijven meedragen²⁵. Ze verblijven tot 15 juli 1941 in Luik en nemen dan de trein naar Charleroi. Via Binche reizen ze tot Merbes-les-Château om dan te voet 4 km verder te gaan tot Erquennes waar een gids hen over de Belgisch-Franse grens brengt tot in Jeumont. Vervolgens gaat het richting Maubeuge waar ze de nacht doorbrengen op een kerkhof. Op 16 juli nemen ze de trein via St-Quentin en Montescourt naar Jussy, gelegen op de Noord-Oost lijn. Deze grens moest er vooral voor zorgen dat vluchtelingen niet zouden terugkeren en ze werd door de Duitsers streng bewaakt. Uiteindelijk vinden ze iemand die hen voor 500 frank met een roeiboot over het St-Quentin-kanaal zet.

²⁵ Een mogelijke reden hiervoor is dat hij bij arrestatie kon aantonen dat hij militair was en dus als krijgsgevangene diende te worden behandeld en niet als spion.

Vandaar gaat het te voet naar Chauny waar ze de nacht doorbrengen in een schuilkelder van de overheid. Op 17 juli nemen ze de trein naar Parijs en na 2 dagen naar Chagney. Dan gaat het 20 km verder te voet naar Givry waar ze een groot bos doorkruisen, waarbij ze dicht bij een Duits hoofdkwartier passeren en bijna opgepakt worden. De nacht brengen ze door in een leeg schildwachthuisje. Ze trekken verder door het bos en lopen een Duitse schildwacht tegen het lijf wiens wacht er net opzit. Die vraagt waar de heren naar toe gaan. Hun antwoord is naar Tours gelegen in bezet Frankrijk. "Niks van !" antwoordt deze Duitser. "Terug vanwaar ge gekomen zijt en hij stuurt hen richting vrij Frankrijk, daar waar ze juist moesten zijn. Dit trucje zou later nog door vele vluchtelingen gebruikt worden. Op 19 juli passeren ze de demarcatieline²⁶. Tenslotte komen ze toe in La Charmée en daar brengen ze de nacht in een bos door. 's Morgens worden ze gevat door 2 Franse soldaten die hen na het betalen van 200 frank laten gaan. Ze nemen een autobus naar Lyon en vandaar gaat het per trein naar Marseille, waar ze van 20 tot 24 juli in een hotel verblijven. Vervolgens rijden ze per trein via Narbonne naar Perpignan, waar ze 5 dagen verblijven. Ze trekken weg uit de stad en verblijven 5 dagen in een wijngaard – ondertussen gaan ze naarstig op zoek naar een gids die hen over de bergen kan brengen. Vervolgens keren ze terug naar Perpignan. Tijdens hun passage doorheen Frankrijk was het steeds mogelijk om aan het nodige voedsel te geraken. Albert ging hierbij altijd op dezelfde manier te werk. Hij ging op zoek naar de eigenaar van het hotel of restaurant en speelde open kaart. Hij vertelde hem dat ze niet over de nodige rantsoeneringszegels beschikten maar bereid waren voor een goede maaltijd een goede prijs te betalen. Op 9 augustus vertrekken ze om 21.00 u met gidsen over de Pyreneeën. De nacht brengen ze door in de bergen en de volgende morgen komen ze aan in Villa Juiga (Spanje) waar ze bij de vader van een van de gidsen verblijven. Die verwittigde de vice-consul Dorchie in Barcelona en op 12 augustus stuurt deze een wagen langs die hen aflevert bij het consulaat. Daar krijgt Albert een vals Brits paspoort en heet hij voortaan Albert Meanville geboren op 19 juni 1915 te Asch maar wel in Groot-Brittannië. Op 14 augustus komen ze toe in Madrid en op 30 augustus 1941 bereiken ze tenslotte Gibraltar. Daar nemen de 2 avonturiers afscheid van elkaar. Hoewel Basil Rennie er op stond dat Albert Mardaga hem niet bij zijn voornaam mocht noemen maar bij zijn militaire graad toegekend door de R.A.F. ontstond er toch een zekere vriendschap. Uit dankbaarheid overhandigde Basil Rennie hem een gouden ring met daarop het symbool van Zuid-Afrika. Ze zouden elkaar nooit meer weerzien. Basil Rennie wordt op het vliegtuig gezet richting Oban in Engeland waar hij op 5 september arriveert. Op 6 september legt hij aan majoor Butters van M.I.6 een verklaring af, waar voorgaande tekst gedeeltelijk is uit overgenomen.

²⁶ De demarcatieline, ook wel bestandslijn genoemd, was de grens tussen een deel van Frankrijk dat door de Duitsers tijdens de eerste jaren van de 2de wereldoorlog bezet werd, en de nog niet bezette 'vrije zone' genaamd Vichy Frankrijk. Deze grens had een lengte van ongeveer 1200 km en bestond van 22 juni 1940 tot november 1942.

BASIL JOHN ALLEN RENNIE.

Flight Luitenant Basil Rennie was de zoon van George en Margaret Elanor Rennie, Parkstown, Johannesburg, Transvaal, Zuid-Afrika waar hij voor de oorlog werkte bij zijn vader als effectenmakelaar. Na zijn terugkeer in Engeland op 5 september 1941 komt hij terecht bij het 14de Operation Training Unit waar hij vlieginstructeur wordt. Piloten die na het neerhalen van hun toestel boven vijandelijk of bezet gebied terug in Engeland geraken werden niet meer ingezet op missies. Op 11 juni 1942 bekommt hij het military Cross (MC). Een hoge onderscheiding die nooit postuum kan worden toegekend en dit omwille van het feit dat hij uit handen is kunnen blijven van de vijand. Maar vooral de manier waarop zijn succesvolle terugkeer naar Engeland verliep, leverde waardevolle informatie op voor de militaire inlichtingendienst.

Op 19 oktober 1942 vertrekt Basil Rennie vanuit de R.A.F.-vliegbasis Cottesmore voor een navigatieoefening bij nacht, waarbij hij in erg slecht weer terecht komt en zich genoodzaakt ziet zijn vliegtuig, een Avro Anson, te verlaten om 23u20. Het vliegtuig stort neer op 1,5 km ten westen van Sutton St. James. in het ORB staat niets over opgelopen verwondingen toch sterft hij 16 dagen nadien in het Nr. 4 RAF hospitaal te Rouceby . Hij is er opgenomen voor een dubbele longontsteking en drinkt er per vergissing tetrachloorkoolstof i.p.v. limonade met als gevolg een acute toxische hepatitis waarbij zijn lever het begeeft. Het attest van overlijden²⁷ vermeld dan ook, dood door vergiftiging. Hij werd slechts 26 jaar oud.

(Avro Anson)

²⁷ informatie Jon Heyworth 18 april 2023. <https://www.rafcommands.com/forum/showthread.php?6945-421019-Unaccounted-airwoman-and-airmen-19-10-1942/page2&p=183023#post183023>

(F/O Basil Rennie en grafsteen op het Cottesmore (St. Nicholas) Churchyard Extension kerkhof U.K.. Foto's Michel Beckers)

Terug naar Gibraltar.

Albert Mardaga moet wachten tot 2 oktober 1941 en wordt dan op een Engels stoomschip de S/S Leynster gezet dat afvaart naar Liverpool, waar het op 12 oktober aanmeert. Op 13 oktober komt hij toe in York en uiteindelijk op 16 oktober in Londen waar hij zich aanbiedt aan de "Patriotic School". Daar wordt hij voor de eerste keer gefeliciteerd voor zijn moed. Zich aanbieden aan deze school is één zaak, aangenomen worden is een andere. Slechts 50 procent van de kandidaten die er zich aanbieden werden ook effectief geschikt bevonden. Men was immers zeer beducht voor infiltratie door spionnen. Albert Mardaga, die in het Eccleston Hotel te Londen verblijft, legt op 24 oktober 1941 om 10.00 u een verklaring af aan Cyrille Peyskens²⁸ hoofdinspecteur bij de Belgische Staatsveiligheid, gerechtelijk officier in dienst van de auditeur-generaal. Aanvankelijk is het de wens van Albert om bij de R.A.F. ingelijfd te worden en Cyrille Peyskens schrijft hem daarvoor dan ook een aanbevelingsbrief. Aanvankelijk gerekruteerd door het Belgische leger wordt hij vanaf 10 november 1941 ter beschikking gesteld van de Veiligheid van de Staat. Die is op zoek naar geschikte kandidaten om een opleiding te volgen tot inlichtingen-en actie agent (I.A.A.) met de bedoeling om ingezet te worden in vijandelijk gebied.

²⁸ Cyrille Oswald Peyskens (14 april 1908 – 5 juni 1975) wordt nog voor het einde van de oorlog uit zijn functie ontheven toen Scotland Yard op een grote transactie van geld stootte die naar hem leidde. Bovendien bleek dat hij correspondeerde met de gebroeders Nicolai uit Antwerpen die voor de Duitsers werkten. Men heeft nooit echt sluitend bewijs kunnen vinden in hoeverre hij hiervan op de hoogte was, doch men wilde geen enkel risico nemen.

Albert Mardaga was zo'n geschikte kandidaat, was uit het goede hout gesneden, had blijk gegeven van doorzettingsvermogen, improvisatie en durf met als pluspunt zijn meertaligheid²⁹. Albert stemt toe en begint aan deze loodzware opleiding tot I.A.A.-agent waarin, niettegenstaande de strenge voorselectie, slechts 2/3de van de kandidaten slagen. De opleiding verliep in 4 stages en sommige van de trainingskampen bevonden zich goed verscholen in de Schotse hooglanden. Enkele kampen waren slechts te bereiken via een klein paadje door de bergen, andere waren gelegen aan een loch, enkel bereikbaar met een boot. In het totaal zijn er 286 Belgen die daar een opleiding hebben gevolgd. Tijdens deze opleiding in Engeland, die hij met succes beëindigt, leert hij er Marjorie Eva Wilkinson³⁰ kennen. Op 7 februari 1942 treedt hij met haar in het huwelijk te Brentford.

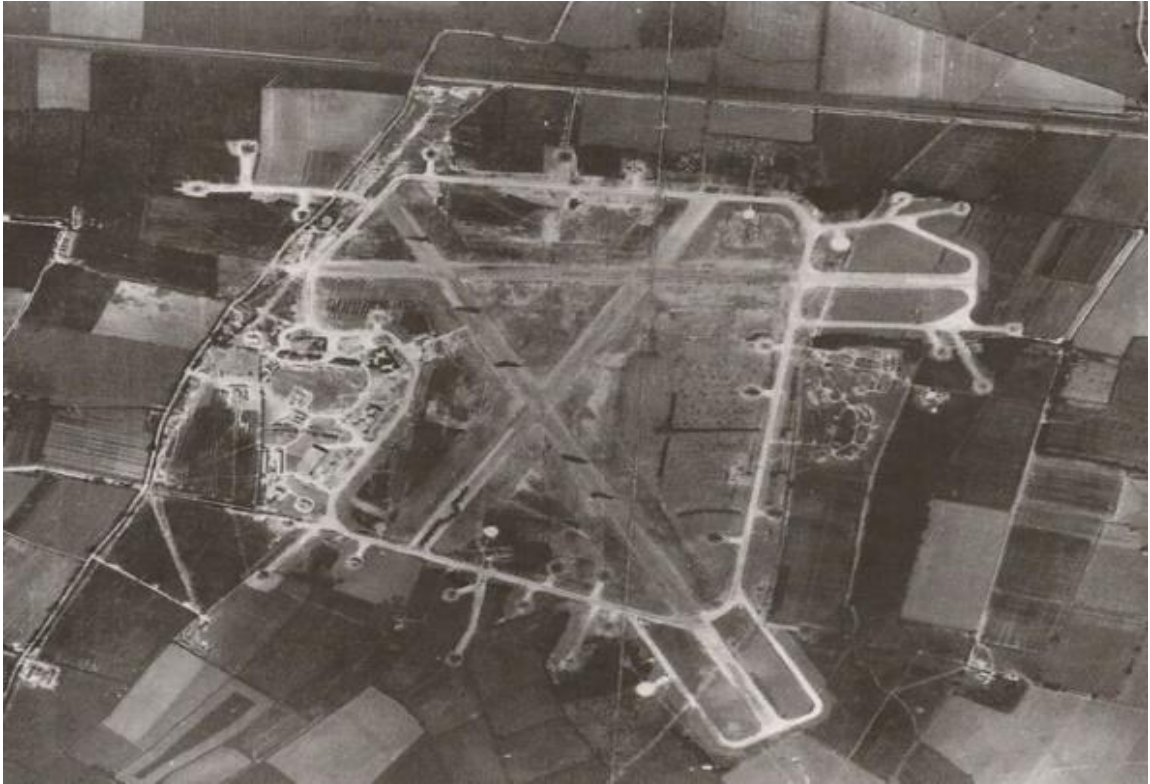
Tijd voor actie vanaf Tempsford Airfield.

Tegen het einde van de oorlog telde Engeland maar liefst 670 oorlogsvliegvelden waarvan Tempsford het meest geheime was. Na het debacle in Duinkerke waar eind mei en begin juni 1940 maar liefst 330.000 Britse en geallieerde soldaten in allerijl dienden geëvacueerd te worden, rijpte bij eerste minister Winston Churchill het idee om een geheime organisatie op te zetten. Clandestiene vluchten naar vijandelijk gebied moesten georganiseerd worden met de bedoeling het actief ondermijnen en plegen van sabotage tegen de overzeese vijand. Er werd een geschikte locatie gevonden in het graafschap Bedfordshire en meer bepaald te Tempsford, dat een aantal voordelen had. Zo was het terrein erg vlak en lag het zowat het verst van elke kustlijn. Indien de vijand de Engelse kustlijn zou doorbreken was dit terrein moeilijker te bereiken. De befaamde illusionist Jasper Muskelyne kreeg de opdracht om dit vliegveld vanuit de lucht te laten lijken op een eerder verlaten en onbelangrijk vliegveld, waarin hij zeer goed slaagde. Zo werden bepaalde vakken van de opstijg-landingsbaan groen en bruin geschilderd en werden er links en rechts wat tractoren gezet zodat het eerder een agrarisch gebied leek. Wanneer het weer te slecht was om te vliegen stond er wat vee en zo was er aan een van de boerderijen genaamd Gibraltar Farm zelfs een vijver met enkele eenden. Van de enkele boerderijen³¹ werden de ruiten stuk geslagen en de gordijnen vervangen door jute zakken enz.. Nooit hebben de Duitsers kunnen achterhalen wat zich daar precies heeft afgepeeld. Zelfs de plaatselijke bevolking werd in het ongewisse gelaten. Al het personeel aanwezig op deze basis moest buiten de gebruikelijke eed van trouw ook nog eens bijkomend een officiële akte van geheimhouding ondertekenen waarin men verklaarde niets te zullen onthullen over zijn werk op deze basis. Eens dit vliegveld klaar, werd het voorbehouden voor de Royal Air Force Special Duty Service en werd het de thuisbasis van het 138ste en 161ste Squadron. Hun voornaamste opdracht was de organisatie van sabotagedaden in bezet gebied en steun aan het verzet. Ze brachten voorraden en agenten naar bezette gebieden voor de Special Operations Executive (SOE) één van de zeven geheime organisaties die door de Britse regering tijdens de Tweede Wereldoorlog in Engeland werden opgericht.

²⁹ Op zijn inlichtingenfiche vinden we terug – Vlaams, Frans, Engels, Duits – spreken, lezen en schrijven.

³⁰ Marjorie Eva Wilkinson werd geboren op 15 oktober 1915 te Norwich, Norfolk (U.K.) zij was de dochter van Henry James Wikinson en Martha Sales – Angel Road 17, Norwich U.K.

³¹ Deze hadden de naam Gibraltar, Port Mahon en Waterloo genoemd naar overwinningen op Napoleon.

(Tempsford Airfield toen en nu met in de rode cirkel Gibraltar Farm – 14 maart 2009)

Beide squadrons hebben samen 2.494 vluchten uitgevoerd waarbij 29.000 containers en zo'n 10.000 pakjes werden gedropt over vijandelijk gebied, bestemd voor het verzet.

(Museum Overloon- Nederland)

Tevens werden er 995 agenten gedropt voor geheime opdrachten en werden er 485 afgezet en 575 terug opgepikt. Bij het laatste ging het vaak om belangrijke personen³² alsook werden er mensen opgepikt die in England een doorgedreven opleiding volgden en daarna terug werden afgezet in vijandelijk gebied. Deze pick-up operaties werden meestal uitgevoerd met een Westland Lysander toestel ook wel Lizzie of Flying Carrot genoemd. Dit toestel kon op 3 minuten landen en weer opstijgen en dit op een oppervlakte ter grootte van een flink voetbalveld. Het toestel was tevens uitgerust met een vaste ladder om bij het in of uitstijgen niet teveel tijd te verliezen.

Voor het parachuteren van agenten boven vijandelijk gebied werden verschillende types van vliegtuigen gebruikt. Tot november 1942 werd vooral de Armstrong Whitworth Whitley ingezet. Een betrouwbaar maar al wat gedateerd toestel maar met wat aanpassingen geschikt bevonden voor het uitvoeren van droppings. De voornaamste aanpassing was aan de onderkant. In plaats van bommen moesten ze nu containers met allerlei materieel voor het verzet droppen. Ook werd er een rond mangat voorzien langs waar de parachutisten het toestel verlieten. De constructie van het toestel met dubbele staart liet immers niet toe dit te doen langs de zijkant, omdat de parachute aan de staart zou kunnen blijven hangen.

³² In de lijst vinden we o.a. Vincent Auriol en François Mitterrand terug beiden later president van Frankrijk.

Het comfort voor de agenten was nihil. Het was koud aan boord en de wind gierde door de spleten. Het rook er naar olie en aluminium en de enige verlichting kwam van de instrumenten van de cockpit. Het geluid van de motoren was oorverdovend en je kon er niet in rechtstaan, waardoor je verplicht was om te zitten of te liggen. Ook het springen door het ronde gat moest met de nodige precisie gebeuren. Indien je niet recht in het midden van de opening sprong liep je kans op een flinke buil of erger nog een gebroken neus en dit al voor je geland was.

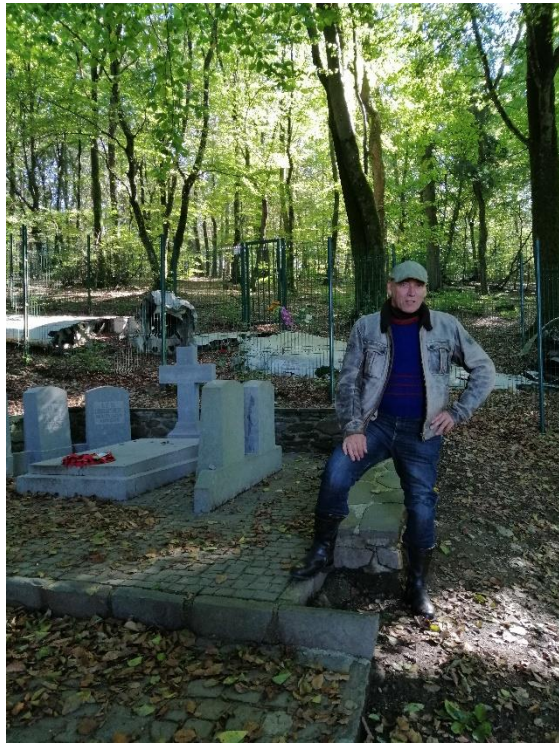
Iemand die dit aan de lijve ondervond was de 43 jarige priester-jezuïet Robert Jourdain die samen met zijn marconist Armand Leblicq op 6 juli 1941 vertrok om gedropt te worden in de buurt van Marche-en-Famenne. Bij het verlaten van het vliegtuig stootte deze zijn hoofd tegen de wand van het ronde gat, bij de parachute instructeurs ook wel "ringing the bell" genoemd. Voorts lande hij wel veilig. Erger was het voor zijn marconist die na hem sprong, deze zat verstrengeld in zijn parachute die aan het toestel bleef hangen en stierf onderweg naar England door onderkoeling. Robert Jourdain die niet op de hoogte was van dit voorval bleef wanhopig zoeken naar zijn vriend die de spade bij had om de parachutes te begraven. Met zijn pennenmesje begroef hij zijn helm en verborg zijn parachute zo goed als het kon.³³

Er werd alleen gevlogen bij voldoende maanlicht en op lage hoogte waardoor het vliegtuig een makkelijk doelwit was voor iedere Duitser met een geweer of het luchtafweergeschut (Flak). Ook een Duits jachttoestel had weinig moeite om zo'n eenzaam toestel zonder begeleiding van eigen gevechtstoestellen neer te halen. Bijgevolg was niet elke vlucht succesvol en hebben ook beide squadrons (138 en 161) belast met geheime missies een zware prijs betaald. Tijdens de 2.494 vluchten werden zo'n 70 toestellen neergehaald en kostte dit het leven aan 623 bemanningsleden. Sommige toestellen keerden wel terug maar door vijandelijke beschietingen stierven er ook bemanningsleden tijdens hun vlucht.

Aan een van de neergeschoten toestellen is wel een zeer pijnlijk verhaal verbonden. Op 21 maart 1945 stortte in Maulusmühle (Luxemburg) de Hudson FK 803 MA-N van het 161ste squadron neer tijdens een missie naar Erfurt in Duitsland. Aan boord waren 3 Belgische agenten nl. Lt. Guy Corbisier, Lt. Léon De Winter en Lt. Jean-Jaques Morel. Door het slechte weer konden zij niet springen en moesten zij rechtsomkeer maken. Bij deze terugreis komen zij in het vizier van een Amerikaanse Northrop P-61 (Black Widow) van het 422ste Night Fighter squadron gelegen te Florennes. De piloot van dit vliegtuig meent dat het om een Duitse Dornier 217 gaat, eveneens een 2-motorig toestel met nagenoeg dezelfde spanwijdte (19 m) alsook een dubbele staart en opent het vuur. Het toestel ontplofte in de lucht. Enkel piloot Flight Lieutenant Terence Hefler die zijn parachute aanhad en bij de explosie uit het toestel wordt geslingerd, overleefde deze crash. De overige 3 bemanningsleden alsook de 3 agenten lieten hierbij het leven. Zij werden naast het wrak begraven. Op het initiatief van de vader van Guy Corbisier, die de Engelsen kan overtuigen om er ter plaatse een monument op te richten is er nu een rustplaats. Deze plaats midden in een bos, op een heuvel, ligt naast een wandelpad en het is zeer uitzonderlijk dat, zowel de bemanning als de Belgische agenten langs het toestel begraven liggen, op de plaats waar dit drama zich heeft voltrokken³⁴.

³³ voor het vervolg - Sabotage in Belgium – Bernard O'Connor p. 32

³⁴ Voor het volledige verhaal - <https://www.hangarflying.eu/erfgoed/sites/monument-voor-en-graven-van-de-bemannings-en-soe-agenten-van-hudson-fk803-ma-n-161-sqn/>

Gibraltar Farm- Tempsford airfield.

Alle agenten kregen in Gibraltar Farm hun laatste instructies alsook het nodige materieel m.b.t. hun missie. Ook konden zij kiezen uit een aantal pillen zoals B (Benzedrine) een soort peppil, A (luchtziekte) alsook L (Lethal potassium cyanide crystals); die laatste was een zelfmoordpil. Bij hun opleiding werden deze agenten ook getraind op verbale agressie, maar allen waren zich ervan bewust dat indien ze zouden gevat worden zij eveneens hardhandig zouden worden verhoord. Zij die vreesden niet aan deze behandeling te kunnen weerstaan konden dan zelf een einde stellen aan hun leven. Daar deze agenten in burger werden gedropt, stonden zij niet onder de bescherming van de Conventie van Genève of Den Haag. Voor de Duitsers waren het terroristen die geen enkel recht hadden op bescherming. Bijgevolg gebeurden de ondervragingen meestal door Gestapo of Sicherheitsdienst. En voor zover ze het zelf niet waren, lieten ze het werk over aan sadisten van het ergste soort. Onderzoekster Juliette Pattison³⁵ heeft na de oorlog verschillende verklaringen afgenomen van agenten die hun gevangenneming hebben overleefd. Allen verklaarden onderworpen te zijn aan min of meer dezelfde behandeling: bont en blauw geslagen over het hele lichaam, uittrekken van nagels, uitslaan van tanden, met zware laarzen op hun blote voeten gestampt, het lichaam bewerken met zowel stroom als gloeiende ijzers, onder water houden tot het punt van verdrinking, het uitvoeren van schijnexecuties, het verplicht bijwonen van folteringen op medegevangenen, onthouden van licht, slaap, voedsel enz. Vele agenten zijn dan ook doodge marteld of bezweken naderhand t.g.v. verwondingen opgelopen tijdens deze verhoren. Juliette Pattison heeft ook 3 vrouwen geïnterviewd die verklaarden eveneens erg mishandeld te zijn geweest met daar bovenop de seksuele vernederingen.³⁶

³⁵ Behind Enemy Lines – Gender, Passing and the special Operations Executive in the Second World War, Manchester University Press, 2007.

³⁶ Agente Violette Szabo werd overgebracht naar de Sicherheitsdienst in Limoges, waar SS-Sturmbannführer Aurel Kowatsch bekend van het Bloedbad van Tulle haar vier dagen lang ondervroeg. Volgens een medegevangene Huguette Deshors werd ze er ook verkracht. Op 18 januari 1945 werd ze in Ravensbrück terechtgesteld en werd haar lichaam verbrand.

(Binnenkant Gibraltar Farm – Heden)

Op 28 april 1942 vertrekt er een vliegtuig behorende tot het 161ste Squadron richting Frankrijk met aan boord 3 mannen, zijnde Albert Krott (*Boucle*), zijn marconist³⁷ Pierre Van Heste (*Boon*) en Albert Mardaga (*Bevy*)³⁸. Wegens het slechte weer moeten zij echter terugkeren. De dag nadien wordt er een tweede poging ondernomen . De bemanning van de Whitley Z 6828 bestaat uit:

Piloot Sgt. Peterson.
2de piloot Sgt. Land.
Navigator Sgt. Cruwys.
Operators Sgt. Lyver
en Sgt. Wilson.
Schutter Sgt. Clayton.
Dispatcher Sgt.
Scotney.

Alle agenten, zowel mannen als vrouwen, werden door de bemanning Joe's genoemd een afgeleide van Joe Soap, iemand met een rotte job. Niet denigrerend bedoeld, in tegendeel. Men had alle respect voor deze dapperen maar zij hadden zo iets van "liever zij dan wij". De bemanning wist ook niet wie ze aan boord hadden en in het Operations Record Book (O.R.B.) vind je dan ook enkel de namen terug die ze als agent hadden en niet hun familienamen. Mocht het toestel neergehaald worden en de bemanning gevangen genomen, konden ze niets prijsgeven.

³⁷ Een marconist kan met behulp van een seinsleutel via een radio morsesignalen verzenden. Wordt in sommige publicaties ook pianist of telegrafist genoemd.

³⁸ Alle agenten hadden een pseudoniem en sommigen kenden elkaar enkel bij deze naam.

Albert Krott verklaarde na de oorlog hierover³⁹:

"Opnieuw aan boord om 21.30 uur dezelfde vrijwilligers, zelfde afscheid, zelfde wensen op succes en op weg. We zijn alle 3 uitgerust met een slaapzak, een thermos gevuld met zwarte koffie, sandwiches en zelfs een fles met whisky ontbreekt ons niet. Het is waar dat het daarboven koud is en de nerveuze spanning je hongerig en dorstig maakt. Ons vliegtuig bereikt de kust van Frankrijk bij Abbeville. Het is een prachtige heldere nacht en we vliegen op lage hoogte. Zodra we betrap worden door de schijnwerpers en het Duits afweergeschut spuwen de 4 lopen van de zware machinegeweren van ons vliegtuig met veel enthousiasme vuur. We maken wat slingerbewegingen en vervolgen rustig onze weg. We vliegen de Somme over richting Amiens en Laon. We nemen onze gevechtspositie in en zijn volledig uitgerust. Door een cirkelvormig gat zie ik het Franse platteland aan mij voorbijgaan. De navigator komt mij opzoeken met een fragment van een stafkaart waarop de exacte plaats van onze dropping staat omcirkeld in het rood. Vervolgens schreeuwt hij in mijn oor O.K. daarbij zijn duim omhoog stekend en begeeft hij zich terug naar de cockpit. We naderen ons doel en een onderofficier brengt ons de parachutes en geeft richtlijnen. Ik zet mij in positie om te springen. Al snel geeft het licht het signaal "bereid je voor om te springen", kort daarna gevolgd door het signaal "GO" en ik duik de leegte in. De spanning neemt af, "we zijn eindelijk in actie". Vanaf nu telt enkel nog het slagen van onze missie en het redden van ons vel."

De dropping vond plaats op 12 km van Guise bij St-Quentin⁴⁰. Albert Krott en Pierre Van Heste vinden elkaar gemakkelijk terug. Zoals gepland begraven zij ter plaatse hun uitrusting (parachutes, helm..) en vervolgens op een andere plaats de radio's en revolvers die later zullen opgehaald worden. Het is afwachten of de vijand de dropping niet heeft gezien en alsnog het compromitterend materiaal in beslag neemt. Albert Mardaga wordt 10 minuten later gedropt omdat de piloot lang heeft moeten zoeken naar de juiste parachutageplaats. Reden van de verschillende dropping zones was dat men altijd bevreesd was voor verraad en dat sommige agenten bij hun landing door een verwittigd Duits ontvangstcomité werden opgewacht. Er was een ontmoetingsplaats afgesproken tussen de drie mannen in het station van Saint-Quentin. De volgende dag om 12.00 uur komen ze daar bijeen om vervolgens verder te trekken richting België.

³⁹ Le Service De Renseignements "Boucle" (1942-1944) Jean Durjardin – Inventaris 29 - Réseaux de Renseignements P. 212.

⁴⁰ Er is wat onduidelijkheid betreffende de juiste dropplaats. Wanneer we de coördinaten "49° 31' N - 3° 42' E" die genoteerd zijn door piloot Sgt. Peterson, verantwoordelijk voor de operatie, overzetten naar een kaart zouden Boucle en Boon dan zijn gearachuteerd in een veld gelegen tussen het dorp Chérêt en Montchalons (50 kilometer van Saint-Quentin). Volgens de beschrijving was de parachutagezone (Drop Zone of DZ) blind afgebakend nadat ze 12,8 kilometer ten zuidwesten van Vervins waren gedropt. De coördinaten van sergeant Peterson zijn waarschijnlijk niet correct omdat ze te ver van elkaar verwijderd zijn. Guise (Aisne). De stad Guise ligt op minder dan 30 kilometer van Saint-Quentin. Deze laatste positie tussen Saint-Quentin en Guise lijkt al waarschijnlijker. Albert Mardaga van zijn kant noemt het dorp Sains. Het zou dus het dorp van Sains-Ricaumont kunnen zijn dat op zo'n dertig kilometer van Saint-Quentin ligt.

Diezelfde avond arriveert het trio in Roubaix voor een ontmoeting met agente Jenny (Eugénie Marmouset)⁴¹ die voor hun passage naar België moet zorgen. Die agente komt te laat en was aanvankelijk niet op de hoogte van hun komst en kent ook het wachtwoord ('de la part de Marcel')⁴² niet. Ze is zeer achterdochtig en ze moeten op haar inpraten en smeken tot 2 uur in de morgen⁴³ om haar te overtuigen om een logement te voorzien voor een nacht (rue Saint-Hubert 29). Daags nadien vertrekken de drie naar Doornik (Hôtel de la Gare – place de Crombez 9) bij hotel-caféuitbater Henri Dundas die net als Jenny deel uitmaakte van de inlichtingen- en ontsnapingslijn "Alex" van Marcel Van Dael (zie hierna). Vervolgens gaat het naar Brussel waar ze op 2 mei 1942 aankomen.

Hier scheidt Albert Mardaga zich van zijn metgezellen, die naar het Dumonplein nr. 6 te Stokkel (een wijk te St-Pieters-Woluwe) gaan bij de broer van Pierre Van Heste, Henri Van Heste die werkzaam is op het gemeentehuis van St-Pieters-Woluwe. Mardaga neemt zijn intrek bij een vriend, Vandenbossche, in de Albertstraat 9 te Laken.

DE ZENDINGEN 'BOUCLE' EN 'BEVY'

De missie van Albert Mardaga, alias 'Bevy', bestond erin ondersteuning te geven aan het inlichtingennetwerk 'Alex' in Brussel. De zending kreeg oorspronkelijk de codenaam 'Emma' en pas later 'Bevy'.

Het netwerk 'Alex' werd opgericht door Marcel Van Dael, die al in maart 1941 (door tussenkomst van majoor Lebout, die toen in Montpellier verbleef), aangesproken werd om in bezet België inlichtingen te verzamelen voor het 2de Franse Bureau (inlichtingendienst in Vichy).

Van Dael had zijn medewerking beloofd op voorwaarde dat dezelfde inlichtingen ook zouden doorstromen naar de Belgische overheid in Londen. De ingezamelde inlichtingen werden overhandigd aan een afdeling van het 2de Franse Bureau in Limoges. Omdat Marcel Van Dael na een tijdje de indruk kreeg dat die inlichtingen Londen niet bereikten, had hij via het 2de Franse Bureau gevraagd dat er vanuit Londen over radio BBC ontvangstmeldingen zouden uitgezonden worden onder de vorm van gecodeerde boodschappen. Tevergeefs, eens te meer bleek dat de Franse inlichtingendiensten de informatie achterhielden. Daarom vroeg Van Dael aan Londen hem een agent ter beschikking te stellen die zou kunnen instaan voor het overbrengen van de inlichtingen naar Londen, met kortsluiting van de Fransen, en die ook als marconist voor het netwerk Alex zou fungeren. Omdat Marcel Van Dael verdacht werd door de Duitsers en er een huiszoeking bij hem plaats vond, is hij in de lente van 1942 moeten onderduiken en heeft hij zijn netwerk Alex overgelaten aan zijn oom Maurice Van Dael, gevolmachtigde bij de Generale Bankmaatschappij, die voorheen ook al bij het netwerk betrokken was.

⁴¹ Eugénie, bekend als Jenny, Marmouset was een verpleegster geboren in Cysoing op 13 september 1913.

⁴² Rapport Van Heste (Boon) 15.12.1942 (AA 1093 n°6).

⁴³ Rapport Van Heste (Boon) 15.12.1942 (AA 1093 n°6).

Het netwerk Van Dael, alias Alex, was zowel werkzaam aan de kust (een hydrografisch ingenieur), in Antwerpen (commandant Geluck van het 5de Linierement), in de regio Wetteren en Gent (Dejaegher, directeur van de Tréfileries & Unions Métallurgiques de Belgique) als in de regio Charleroi (een ingenieur die inlichtingen verschafte over fabrieken en steenkoolmijnen die voor de Duitsers werkten) en in Brussel (Van Dael zelf).

Bij zijn aankomst in Brussel moest Albert Mardaga zich melden bij Henri Michelli. Die was werkzaam in het verzekeringskantoor van makelaar Henrijean & C° in de Wetstraat in Brussel en zou hem in contact brengen met Maurice Van Dael, voor wiens netwerk Mardaga bestemd was. Hij moest zich aanmelden met de zin: 'Je viens de la part de Marcel' en dan de vraag stellen: 'Avez-vous besoin de Malaga?'. Michelli kon Van Dael niet onmiddellijk per telefoon bereiken, maar er werd afspraak gemaakt in het kantoor van Michelli 's anderendaags. Mardaga heeft daar zijn opdracht meegedeeld en de aanbevelingen van Londen voor het netwerk Alex aan Van Dael overgebracht.

Het was niet de bedoeling dat Albert Mardaga zelf op zoek zou gaan naar inlichtingen. Het netwerk zou zich enkel mogen inlaten met het inwinnen van inlichtingen, met uitsluiting van sabotage of propaganda. De inlichtingen zouden elke vrijdagmiddag verzameld worden in Brussel⁴⁷, het bundel zou een letter van het alfabet meekrijgen en elk stuk zou genummerd worden. Mardaga zou dan een broadcast uitsturen met het kenmerk van de zending en het aantal verstuurd documenten⁴⁸. Mardaga kreeg ook een som van 100.000 frank mee voor de werking van het netwerk Alex.

Tijdens die ontmoeting met Michelli en Maurice Van Dael bleek dat er geen verblijfplaats voor Mardaga geregeld was en geen ravitaillingszegels voor hem voorzien waren. Mardaga heeft dan onderdak gevonden bij de broer van Pierre Van Heste, die gemeentebediende was in Sint-Pieters-Woluwe.

De dag daarop moest Mardaga terugkeren bij Michelli, maar hij vernam van de bode bij makelaar Henrijean dat Michelli afwezig was, waarop hij rechtstreeks contact nam met Maurice Van Dael in diens kantoor op de Generale Bankmaatschappij.

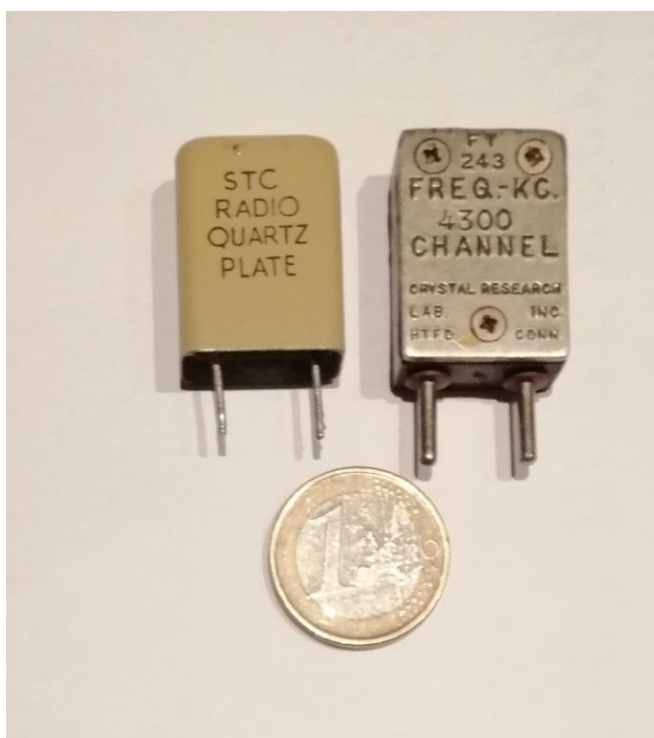
Het was van Van Dael dat Mardaga toen vernam dat Michelli gearresteerd was op 6 mei 1942⁴⁹, dus nauwelijks enkele dagen na de aankomst van Mardaga in Brussel (2 mei). Omdat Van Dael het onveilig vond om daar nog verder af te spreken, werd de volgende ontmoeting met Mardaga elders in Brussel belegd. Bevreesd door de vele arrestaties die volgden op de aanhouding en ondervraging van Michelli, is Mardaga niet naar die afspraak met Van Dael gegaan en besluit hij om op eigen initiatief een klein inlichtingennetwerk uit te bouwen, dat hij de naam geeft van zijn zending 'Bevy'.

⁴⁷ De inlichtingen zouden bij Henri Michelli (zie hierna) in zijn kantoor bij verzekeringsmakelaar Henrijean (Wetstraat Brussel) ingezameld worden.

⁴⁸ "Exemple: Courrier C: 123 pièces". Mission Emma (Bevy), dossier IAD Albert Mardaga, CegeSoma, Brussel.

⁴⁹ Henri Michelli werd samen met enkele andere agenten door de GFP aangehouden in zijn kantoor in de Wetstraat in Brussel op 6 mei 1942, als gevolg van infiltratie door Florentine Giralt, de minnares van Prosper De Zitter. In het totaal werden 225 personen gearresteerd in deze zaak.

Het eerste wat hem te doen stond, was zijn uitzendpost naar Brussel te halen. Daarom reisde hij naar 'Jenny' Marmouset om haar de juiste plaats aan te wijzen waar die post verstopt was. Ook Pierre Van Heste had aan 'Jenny' Marmouset gevraagd om zijn post vanuit Frankrijk naar Doornik over te brengen. Dat karwei heeft blijkbaar heel wat voeten in de aarde gehad en het is pas na een maand gelukt om die posten over de grens te krijgen. Tot overmaat van ramp wordt aan Mardaga de verkeerde uitzendpost bezorgd en kan hij niet uitzenden omdat hij niet beschikt over de gepaste kristallen die dienen om de golflengte van de uitzendingen in te stellen en te wijzigen. Mardaga is dan in Doornik zijn eigen post gaan ophalen en heeft de andere teruggegeven aan Pierre Van Heste ('Boon'). Het is pas op 1 juni 1942 dat Mardaga voor de eerste keer contact krijgt met Londen.

(essentieel onderdeel om te kunnen uitzenden – kristallen- beide met dezelfde frequentie doch verschillend van uitvoering)

Mardaga beweert dat hij in het begin enige argwaan had om zijn documenten met inlichtingen voor Londen aan koeriers te bezorgen, maar begin juni komt hij in contact met een zekere Cleeren⁵⁰, die hem belooft om iedere maandag een koerier (van wie Mardaga de naam niet kent) te laten vertrekken met de documenten.

Zijn netwerk Bevy bestond uit een 14-tal inlichtingsagenten, waaronder ook leden van zijn familie in As en in Luik, maar ook bijvoorbeeld pilotenhelper Lambert Spanoghe⁵¹ uit Hasselt.

⁵⁰ Zeer waarschijnlijk gaat het om Cleeren Edouard, Pierre, Marie, André (°Watermael 31/5/1914), IAD Bravery, luitenant.

⁵¹ Spanoghe Lambert, René, Jean (°Hasselt 11/6/1899), IAD Komeet, luitenant. Mardaga was met hem in juni 1942 in contact gekomen via zijn collecteur Marcel Van Haelen uit Scherpenheuvel. Spanoghe heeft aan Mardaga gevraagd of hij met zijn uitzendtoestel de identiteit van neergehaalde piloten kon laten controleren in Londen vooraleer ze verder te evacueren in de Komeetlijn. Het is nooit tot een samenwerking gekomen door de sneller dan voorziene terugkeer van Mardaga naar Engeland.

Die agenten maakten hun informatie over aan 4 collecteurs, in Aalst, Luik, Maasmechelen en Scherpenheuvel. Op hun beurt brachten de collecteurs de inlichtingen elke vrijdag tot bij Albert Mardaga, die dan van het weekend gebruik maakte om ze te ordenen en over te typen. Voor het microfilmen van documenten deed hij een beroep op François Maerschallck in Brussel.

Mardaga beweert dat hij ook enkele inplantingsplannen van vliegvelden, depots, enz. heeft gemaakt. Elke zondag kwam de koerier, agent van Cleeren, de documenten ophalen bij Mardaga, die verscheidene keren van verblijfplaats gewisseld is in Brussel.

In een brief gericht aan Major Page (Intelligence Service Londen) die hij meestuurt met een koerier, meldt Mardaga : "J'ai créé un service de renseignements qui ne fait que s'aggrandirtout doucement. J'espère que les renseignements arrivent chez vous sans encombre". Hij zegt erbij dat hij sinds 6 juni geen radiocontact meer heeft kunnen tot stand brengen met Londen en dat hij zijn uitzendpost voorlopig niet meer gebruikt in afwachting dat hij een onderkomen vindt dat geschikt is om een gerichte antenne te plaatsen.

Eind augustus 1942 verneemt Albert Mardaga van zijn vader dat de GFP⁵² naar hem op zoek is en al twee keer in het hotel in As naar hem is komen vragen. Blijkbaar zijn de Duitsers op de hoogte van het feit dat hij naar Engeland is uitgeweken. Albert Mardaga denkt dat die informatie uitgelekt is omdat twee personen uit As⁵³ die ook naar Engeland waren uitgeweken in hun briefwisseling via het Rode Kruis met de familie in As gewag hadden gemaakt van het feit dat Albert Mardaga in Engeland verbleef en er bovendien gehuwd was. In de voormelde brief aan Major Page (Intelligence Service) vraagt hij om die twee personen uit As onder druk te zetten om aan het thuisfront te melden dat zij zich vergist hadden en dat het niet om Albert Mardaga uit As ging maar om een andere persoon die dezelfde naam droeg. Wat van dat verzoek gekomen is, is onduidelijk. De vraag is zelfs of dat verzoek Londen bereikt heeft vooraleer Albert Mardaga besluit om de terugweg naar Engeland aan te vatten.

Inderdaad, opgeschrikt door het bericht van zijn vader dat de GFP naar hem op zoek was, besluit Albert begin september 1942, dus na vier maanden activiteit in België, om terug te keren naar Engeland. Zijn uitzendpost stelt hij ter beschikking van Cleeren (Bodson) (Mardaga heeft maar twee maal uitgezonden vanuit België) en de lijst van zijn contactpersonen en collecteurs maakt hij over aan de op 28 mei 1942 gearachuteerde I.A.A.-agent Joseph Romainville⁵⁴.

Blijkbaar was ook afgesproken dat Albert Mardaga als marconist zou invallen voor de zending 'Boucle' van Albert Krott⁵⁵ voor het geval die geen beroep meer kon doen op zijn marconist Pierre Van Heste, die beiden samen met Mardaga gearachuteerd waren.

⁵² Geheime Feldpolizei.

⁵³ Rijkswachter Jansens en Echtgenote Martens met kind zijn in Great Malverne, Londen waar zij werken in een fabriek waar uniformen gemaakt worden.

⁵⁴ Joseph Romainville (°Brussel 11/04/1916), IAD Bayard/SBS, resp. luitenant en kapitein. Was oorspronkelijk als marconist bestemd voor het netwerk Luc, maar hij bleef daar niet en ging samenwerken met Emmanuel Jooris.

⁵⁵ Krott Albert, Florent (°Brussel 8/3/1892), IAD Boucle, majoor.

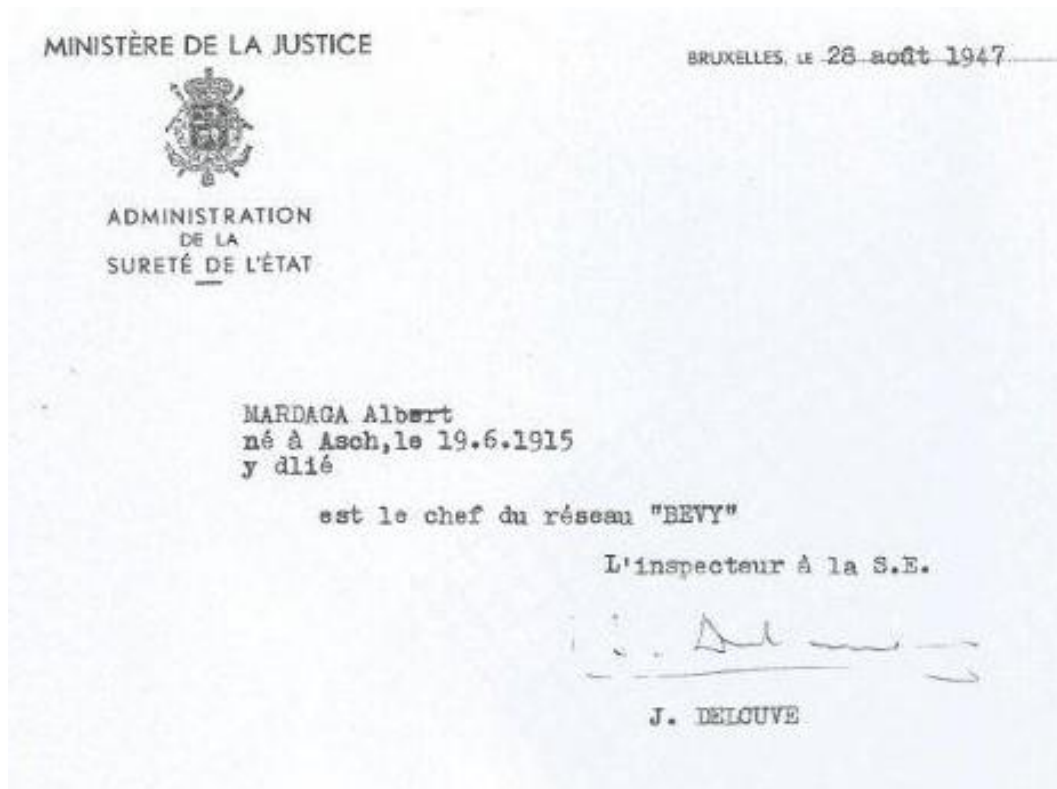
De zending 'Boucle' bestond erin om contacten te leggen met Duitse communistische organisaties, om militaire, politieke en economische inlichtingen te verzamelen in Duitsland zelf en die naar Londen door te spelen. De ware activiteit van Boucle is enigszins anders verlopen. Boucle was de enige dienst die ook werkelijk in Duitsland optrad. Het netwerk gaf inlichtingen over scheepswerven en basissen voor onderzeeërs aan de kusten van de Noordzee en de Baltische Zee, over transformaties en nieuwe installaties van de zware industrie tot in Bohemen, over radiopeilingrichtingen in Duitsland, over de raketbasis van Peenemünde, de V1's/V2's, over de aard en het belang van de dammen op de Möhne en de Eder⁵⁶. Omdat Krott zich met zijn marconist kort bij de Duitse grens moest vestigen, is hij snel na zijn aankomst in Brussel naar Luik uitgeweken. Zijn marconist Pierre Van Heste zou hem daar hebben moeten vergezellen, maar de verstandhouding tussen de leider van de zending en de marconist is volledig fout gelopen. Van Heste beweert dat Krott in eerste instantie gedurende drie weken naar Luik verdween zonder enig teken van leven te geven en dat nadien, toen Van Heste opdracht kreeg om zich in Luik te vestigen, geen schuilplaats of voorzieningen voor uitzendingen beschikbaar waren. Krott verdween dan weer richting de Ardennen en Van Heste vond er niet beter op dan naar Brussel terug te keren, waar hij onderdak vond in Bosvoorde. Hij begon zelf inlichtingen in te zamelen onder meer in samenwerking met politiecommissaris Feys uit Oostende. De broer van Pierre Van Heste, Henri Van Heste was intussen in het vizier gekomen van de bezetter, had eerst een huiszoeking gekregen van de GFP, was zijn job als gemeentebediende in St-Pieters-Woluwe kwijtgespeeld en kon ternauwernood ontsnappen aan een arrestatie toen zijn huis omsingeld werd en verschillende personen aangehouden werden. Hij nam de vlucht richting Engeland. Niet veel later werd ook Pierre Van Heste door een dom incident opgesloten in de inrichting voor daklozen in Merksplas (hij was blijven overnachten bij een vriend en de huisbazin had hem aangegeven bij de politie, die vaststelde dat zijn verblijfadres niet overeenstemde met zijn identiteitsbewijs). Hij is dan kunnen vluchten uit Merksplas en samen met twee kompanen die voor hem als koerier hadden gewerkt, heeft hij de terugtocht naar Engeland aangevat op 2 juli 1942. In Viernon, bij het overschrijden van de demarcatielijn of beter gezegd het overzwemmen van de rivier die de grens vormde, werden zij onder vuur genomen door de Duitse grenswachters; één van de kompanen verloor er het leven bij. Pierre Van Heste en de andere kompaan konden ontkomen, maar Van Heste was de bundel met inlichtingen kwijtgespeeld die hij op zak had.

Krott is niet te spreken over het gedrag van zijn marconist Pierre Van Heste. In een boodschap aan Londen beschuldigt hij Van Heste van onbekwaamheid en crimineel gedrag. Krott geeft ook een sneer richting Mardaga. Krott beweert dat er was afgesproken dat Mardaga, indien zijn zending Bevy niet zou lukken, zich volgens de instructie van Major Page ter beschikking moest stellen van Krott en de zending Boucle⁵⁷, wat dus niet gebeurd is .

⁵⁶ Gedenkboek Inlichtings- en Actieagenten, Overzicht van de Inlichtings –en Actiediensten, Renaat Vandecasteele, uitg. Maklu, Antwerpen, 2018, p. 232.

⁵⁷ Boucle à Maud. Confirmation d'un rapport déjà transmis à Sabot (= Pierre Bouriez, aut): "Par suite de l'incapacité et de la conduite criminelle du pianiste Van Heste m'adjoint par vous, je suis resté les 7 et 8 premiers mois sans contact avec vos services. Le second élément (Mardaga) qui m'a accompagné lors de mon retour, devait selon les ordres du major P., se mettre à ma disposition en cas de non-réussite de sa mission. Contrairement aux instructions reçues chez Maud, cet agent, tout comme mon pianiste, préfère se replier sur

Daartegenover staat een verklaring van de Veiligheid van de Staat dat Albert Mardaga zijn opdracht steeds plichtsbewust volbracht heeft.

(document met daarin de bevestiging dat Albert Mardaga hoofd is van het netwerk Bevy.)

TERUG NAAR ENGELAND

Albert Mardaga vat de terugweg naar Engeland aan langs een vluchtlijn die hem door een collega geheim agent, Kaisin, was aanbevolen. Hij heeft de dubbels van zijn eerdere inlichtingenrapporten bij en ook het eerste rapport van Boucle (Albert Krott) ter attentie van kapitein Nicodème (Dienst Inlichtingen Veiligheid van de Staat). Op 8 september 1942 meldt hij zich bij een zekere Paul in Parijs. Een agent van die Paul brengt hem tot in Bordeaux, waar hij in contact wordt gebracht met een treinbestuurder, die passeur is van inlichtingen en die hem tot in Montauban begeleidt. Daar komt hij toe op 22 september. Van daaruit gaat hij naar Toulouse, waar hij instructies krijgt voor zijn verdere tocht. Hij raakt zonder grote problemen over de Pyreneeën en komt op 28 september in Barcelona toe. Op het Brits consulaat in Barcelona wordt zijn identiteit geverifieerd met Londen en wordt hem een verblijfplaats toegewezen, waar hij zich ongeveer een maand schuil houdt.

Op weg naar Gibraltar op de trein tussen Barcelona en Lerida wordt hij op 30 oktober 1942 aangehouden door de Spaanse politie omdat hij niet over de nodige reisdocumenten beschikt.

Maud après quelques semaines passées sur le terrain (sous prétexte d'avoir été reconnu par une de ses anciennes connaissances d'avant-guerre)." Dossier IAD Albert Mardaga, CegeSoma, Brussel.

Pierre Van Heste kwam op 3 november 1942 in Engeland aan, kreeg ontslag uit de geheime dienst en ging terug naar een militair kamp. Hij komt niet voor in de lijst van erkende agenten in het Gedenkboek Inlichtings- en Actie Agenten, o.c.

Het is het begin van een lijdensweg en tot overmaat van ramp raakt het rapport van Albert Krott voorgoed verloren. Hij wordt opgesloten in de gevangenissen van respectievelijk Barcelona, Madrid, Valladolid, en Miranda de Ebro. In dit laatste kamp wordt hij zoals alle gevangen onderworpen aan een onmenselijk regime. Voortaan zijn koude, honger en vooral dorst zijn deel. Hij krijgt er niet alleen last van zijn nieren maar ook van ongedierte en doet er een huidziekte op⁵⁸.

Hoewel de situatie niet zo dramatisch was als in de concentratiekampen van de nazi's stond Miranda gelijk aan een vermageringskuur; overbevolking en slechte hygiënische omstandigheden zorgden voor heel wat gezondheidsproblemen. De Belgische dokter-vlieger Edgard Evrard⁵⁹ eveneens opgesloten aldaar moest op een gegeven moment alles in het werk stellen om te kunnen vaccineren tegen tyfus die er uitgebroken was⁶⁰. Er breekt een georganiseerde hongerstaking uit waardoor de Spaanse overheid zich genoodzaakt voelt om maatregelen te nemen. Een ervan is om Britse officieren over te plaatsen naar Jaraba gelegen in de provincie Saragossa en omdat Albert Mardaga op papier een Britse onderdaan is (Albert Meanville) wordt hij op 16 januari 1943 overgebracht. Ook krijgt hij van de Engelse ambassade een kleine toelage van 50 peseta's per week. Hiermee kan hij wat extra voedsel kopen, wat zijn toestand iets draaglijker maakt omdat het eten in het kamp ondermaats is. Ook ontvangen gevangenen af en toe een pakje van het internationale Rode Kruis dat zeer welkom was. Hij heeft er beperkte bewegingsvrijheid en wordt net zoals in Miranda niet verplicht om er arbeid te verrichten. Uiteindelijk wordt hij door bemiddeling tussen de Britse en Spaanse regering vrijgekocht. Het vrijkopen van gevangenen gebeurt echter niet in harde valuta maar in producten die door de oorlogstoestand schaars zijn. De Britten leveren voor elke onder haar bescherming staande gevangene b.v. één tankwagen benzine. Op 16 juni 1943 mag Albert Mardaga het dorp verlaten op weg naar Gibraltar. Op 20 juni 1943 vaart hij af naar Schotland waar hij op 1 juli 1943 aankomt te Glasgow.

Op 19 juli 1943 legt hij een verklaring af te Londen en meldt zich voor een 2de missie. Intussen wordt hij ingezet in een administratieve job en volgt hij verdere opleidingen voor een 2de zending op het uur "H", zijnde de landing van de geallieerde troepen op het vasteland.

Op 5 april 1944 doet hij zelf een voorstel: hij zou terug naar de heimat gaan, meer bepaald naar zijn ouderlijk hotel in As, om inlichtingen door te zenden naar Londen. Hij argumenteerde dat As een interessante observatiepost vormde omdat de gemeente een belangrijk kruispunt van wegen was, waarlangs Duitse troepentransporten passeerden: As-Bree (richting Nederland en Antwerpen), As-Hasselt (richting Brussel en Namen), As-Bilzen (richting Luik, Visé en Maastricht), As-Lanklaar (richting Maaseik en Nederland en Stokkem en Nederland) en As-Maasmechelen (richting steenweg Maaseik-Maastricht). Bij de landing van de geallieerde legers, voorzag Mardaga daar groot troepenverkeer richting Frankrijk en indien de Duitsers zich zouden terugtrekken achter het Albertkanaal, zou de observatiepost in As, ten oosten van het kanaal, van nog groter belang kunnen zijn. Uiteraard zou een uitzendpost daarbij zeer welkom

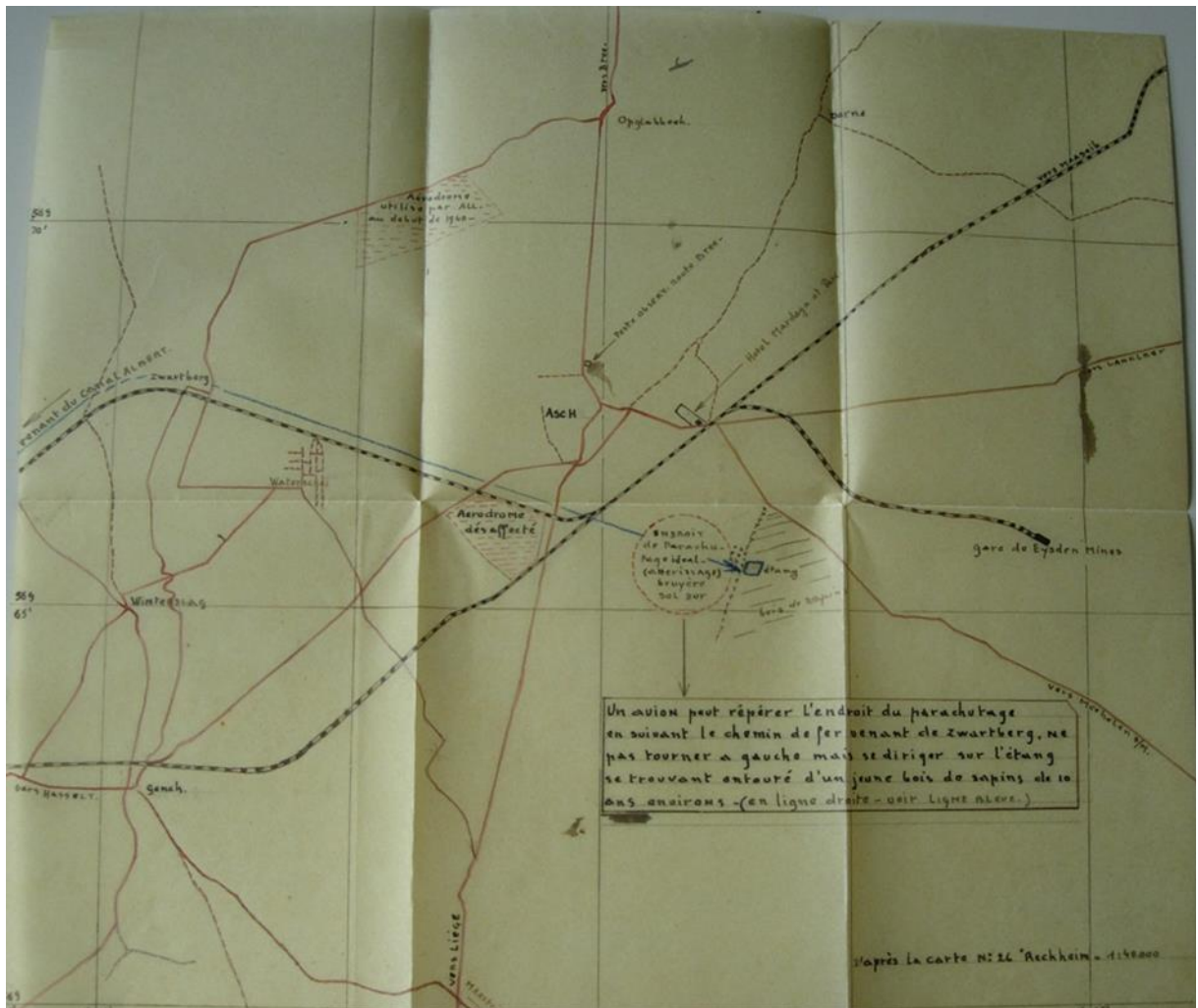
⁵⁸ Hoewel niet gespecificeerd was de meest voorkomende huidziekte schurft.

⁵⁹ <https://www.vieillestiges.be/files/memorials/MABEvrard-NL.pdf>

⁶⁰ Saffraanberg- De Koninklijke technische school van de luchtmacht deel 1 : De oorsprong, hoofdstuk VI p.63

zijn, vermits hij voorzag dat het onmogelijk zou zijn documenten over het kanaal te smokkelen. Daarbij verbond hij er zich toe om zich in het hotel schuil te houden, in de tuin van het hotel een demonteerbare antenne op te richten, aan zijn neef en broer te vragen de troepenbewegingen te observeren en om mogelijk bijkomende observatieposten in Bree en in Lanaken op te richten. Meer in het algemeen zou de zending erin bestaan om militaire inlichtingen uit het Noorden van Limburg naar Londen door te sturen.

Wellicht heeft Mardaga het onderstaand plan van As en omgeving ook in die periode getekend om kapitein Nicodème, die aan het hoofd stond van de dienst Informatie van de Veiligheid van de Staat in Londen, te overtuigen van zijn voorstel. Het plan preciseert de ligging van het hotel Mardaga en de achterliggende terreinen die in de ogen van Albert Mardaga een geschikt parachutageterrein vormen.

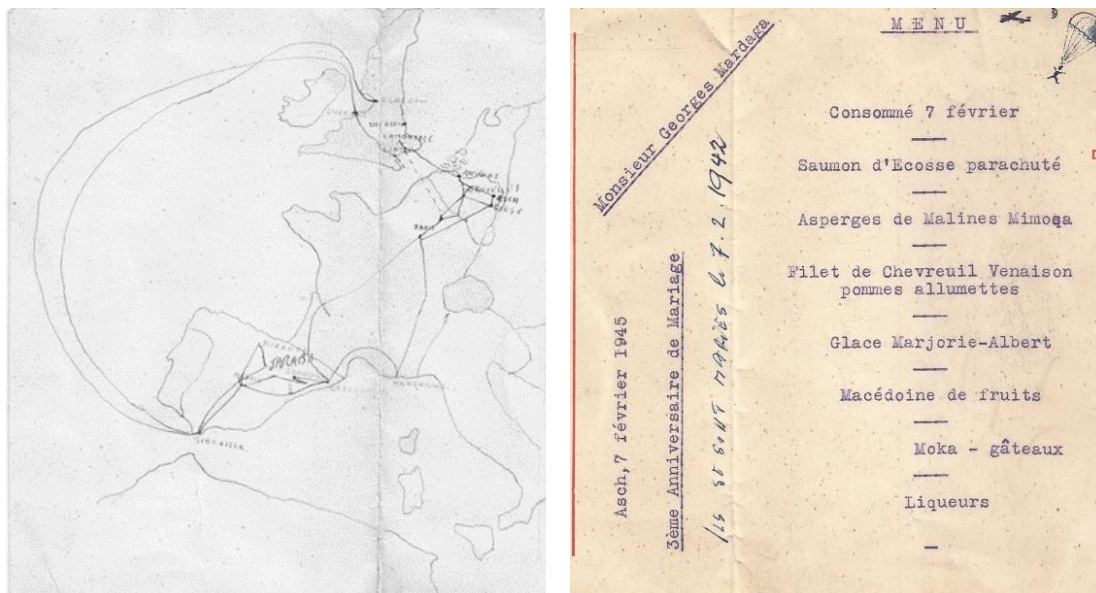

(Bij het uittekenen van zijn plan gebruikt hij als voorbeeld een kaart van NGI nr. 26 Reckheim)

Het is evenwel nooit tot een tweede zending gekomen, onder meer door de snelheid waarmee de geallieerde troepen op het vasteland zijn kunnen oprukken en ook omdat de bijkomende opleiding van Mardaga nog niet voltooid was op het ogenblik van de landing in Normandië.

Tot bijna aan het einde van de oorlog zal hij zich ten dienste stellen van het Belgische leger in Engeland. Op 13 december 1944 schrijft hij vanuit het Regina Hotel te Londen een briefkaart naar huis met het heuglijke nieuws dat hij net voor Kerstmis terug naar huis komt. Hij kijkt ernaar uit om zijn familie te kunnen omarmen en vooral om zijn echtgenote te kunnen voorstellen.

Bij zijn aankomst te Brussel zal hij wel nog bij enkele vrienden van het verzet langsgaan. Voor zijn familie het mooiste kerstgeschenk sinds jaren. Zijn thuiskomst wordt uitbundig gevierd in café Novelty⁶¹ waar de geestrijke drank overvloedig vloeit. Albert Mardaga vestigt zich met zijn echtgenote in de Statiestraat nr. 38 te Niel-Bij-As⁶². Hoewel Albert op onbepaald verlof is wordt hij op 30 december 1944 naar Tilburg gezonden en arriveert op 2 januari 1945 terug te Antwerpen. Op 9 januari 1945 wordt zijn echtgenote Marjorie Wilkinson ingeschreven in het bevolkingsregister van de gemeente As. Op 7 februari 1945 is het groot feest want dan is het zijn 3de huwelijksverjaardag. Zijn uitnodiging en de menukaart tekent hij zelf. Een van de vele vaardigheden waarover een goede agent moet beschikken is het nemen van nota's en het tekenen van plannen.

(Uitnodiging gericht aan zijn broer Georges – Dokter te Eisdén)

In februari 1945 vraagt Albert Mardaga om gedemobiliseerd te worden uit het Belgisch leger. Die procedure neemt heel wat tijd in beslag, maar er wordt op 5 oktober 1945 gevolg gegeven aan zijn verzoek en zo eindigt zijn actieve militaire loopbaan.

Na de oorlog wordt Albert, zoals het toen en nog vele jaren daarna de gewoonte was, regelmatig terug onder de wapens geroepen. Hierbij maakt hij telkens promotie, de laatste keer op 10 september 1945 en wordt hij bevorderd tot reserve onderluitenant bij het 4de infanterie regiment te Etterbeek (stamnummer 43408).

⁶¹ Getuigenis Marieke Geebelen, zij was er serveerster – Novelty later Rozenhof, nu Bij Die Van Ons.

⁶² De Statiestraat, niet te verwarren met Stationsstraat, is nu de Nielerlaan; het huis dat nu volledig is verdwenen, stond waar nu de woning staat Sylvesterstraat nr. 2 gelegen naast de Nielerlaan.

Het Noodlot Slaat Toe.

Op een zeker moment krijgt het hotel bezoek van een juwelier uit Antwerpen genaamd Pirat. Deze geraakt in gesprek met Albert en vraagt hem of hij niet wat klanten heeft voor zijn koopwaar. Beiden begeven zich naar de tennisclub te Bree waar Albert als fervent tennisser⁶³ lid van is. Het wordt er erg laat en Albert kijkt er wat te diep in het glas. Op weg terug naar huis valt Albert in slaap waardoor hij de chauffeur niet kan verwittigen dat de kaarsrechte weg van Opglabbeek naar As even voorbij het monument van André Dumont een scherpe bocht naar links maakt. De heer Pirat, totaal niet vertrouwd met de verkeerssituatie aldaar, misrekenet zich op deze onverlichte weg, waar enkel 2 witte geschilderde banden op de bomen aanduiden dat er een bocht is. Door zijn te hoge snelheid gaat de wagen uit de bocht, knalt tegen een boom waarbij de heer Pirat uit het voertuig wordt geslingerd. Deze heeft buiten een armbreuk vele in- en uitwendige kneuzingen. Erger is het gesteld met Betty Janssen uit Bree die naast de bestuurder zat, ook zij wordt uit de wagen geslingerd en raakt met haar hoofd de grond, buiten een hersenschudding heeft zij zware verwondingen aan de benen en aan de rechterzijde van haar gelaat. Uiteindelijk bezwijkt ze aan haar verwondingen en sterft ze in het St. Jansziekenhuis te Genk om 8.30 uur. De 's nachts (2.30 uur) toegesnelde omwonenden dachten aanvankelijk dat het enkel om 2 personen ging tot zij in het verhakkelde voertuig nog een 3de persoon bemerkten. Het is Albert Mardaga, die verwondingen vertoont in het aangezicht en wiens borstkast is ingedrukt, hij is op slag dood. De rijkswacht van As doet de eerste vaststellingen en onderzoeksrechter Dreesen uit Tongeren komt eveneens ter plaatse.

⁶³ Links achter het hotel Mardaga lag een mooi tennisveld- er bestaat zelfs een postkaart van.

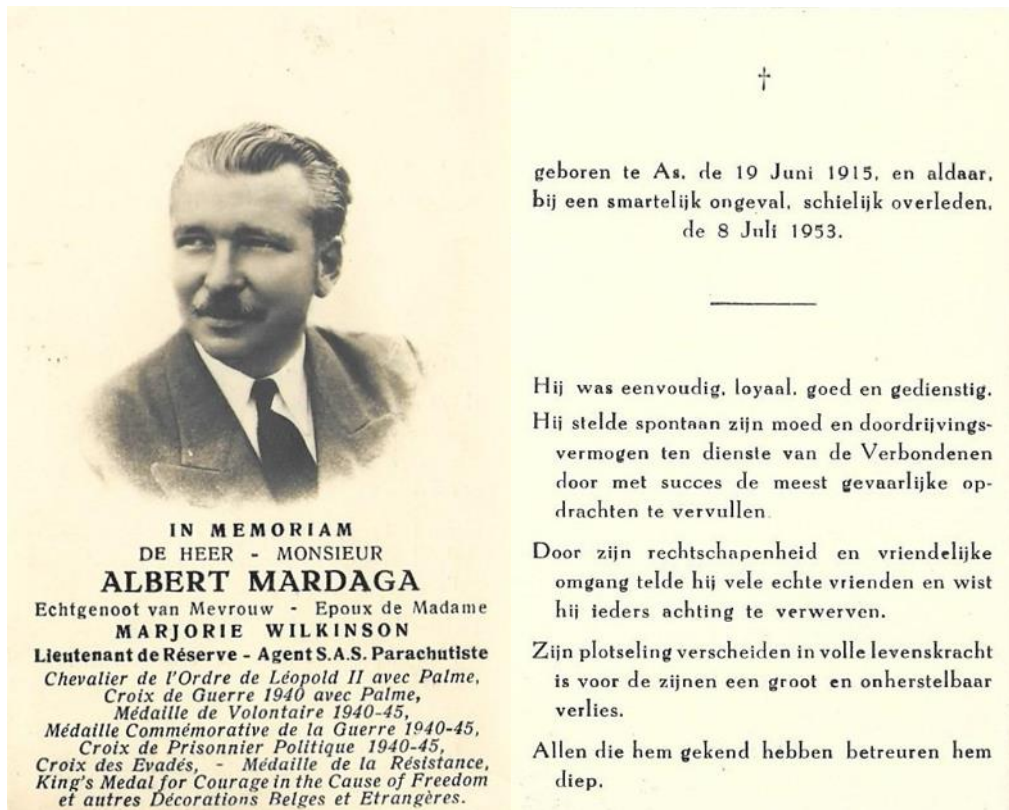
Dit verschrikkelijke nieuws sloeg te As in als een bom. Albert Mardaga was dan ook zeer gekend en geliefd in de gemeente As. Ook Het Belang van Limburg berichtte over dit ongeval met een verslaggeving op de eerste pagina (9 juli 1953). De krant vermeldde ook dat de familie Janssen bijzonder zwaar getroffen werd daar de broer van Betty (Paul) het jaar voordien⁶⁴ op de weg naar Wiemesmeer eveneens als passagier in een dodelijk verkeersongeval om het leven was gekomen.

De begrafenis vond plaats op zaterdag 11 juli 1953 om 11.30 uur onder ruime belangstelling, waaronder een delegatie van militairen, want ook die waren hem nog niet vergeten.

(Familiegraf Mardaga-Waeben te As. Naast Albert nog 8 leden van deze familie)

⁶⁴ Opzoekingen leren mij dat de sterfdatum 15 apr 1951 is en dus 2 jaar – Hun vader Jozef overleed in 1947 en hun moeder Helena Bergmans op 19 nov 1953 en dus 4 maanden later dan Betty. Zowel Paul als Betty stierven op de leeftijd van 23 jaar.

Zoals te lezen op zijn bidprentje, werd Albert Mardaga overladen met onderscheidingen. De meest bijzondere is de "Kings medal for courage in the cause of Freedom". Met 'koning' wordt George VI van England bedoeld. Van deze zilveren medaille zijn er wereldwijd slechts 3.200 uitgereikt en deze zijn onder verzamelaars dan ook erg gegeerd.

Opmerkingen

Toen Albert Mardaga na de oorlog in Brussel gedecoreerd werd, meldde een krant dat dit onder meer was omdat hij maar liefst 26 keer in Frankrijk de demarcatielijn had over en weer gestoken. Van deze bewering is niets van terug te vinden in de bewaarde dossiers.

Wel is het zo dat op 21 oktober 1941 twee Belgen proberen naar England te geraken nl. François Beckers die beroepsonderofficier-technicus was op het vliegveld van Schaffen en Sergeant vlieger Fromont. Wanneer zij uiteindelijk in Montpellier (FR) toekomen krijgt François Beckers er een vals Canadees paspoort en heet hij voortaan Frank Emmerson en geeft Albert Mardaga hun een adres in Port Vendres. Albert Mardaga duikt plots op om dan weer even snel te verdwijnen.

Op zijn gedachtenisprentje staat dat Albert Mardaga agent van de S.A.S was. Ook hiervan vind ik niets terug. Toen Albert een opleiding volgde als I.A.A.-agent bestond de Belgische tak van de Special Air Service nog niet. Deze eenheid onder bevel van majoor Blondeel werd pas op 8 mei 1942 opgericht en kwam pas veel later, vanaf 30 juli 1944, in uniform en in gevechtsgroepen in actie, terwijl I.A.A.-agenten in burger gedropt werden en vaak alleen. Hierdoor konden zij niet genieten van enige bescherming zoals de conventie van Genève indien zij aangehouden werden. In veel publicaties werden acties van beide organisaties maar al te vaak met elkaar verwisseld. Dit heeft echter nooit de goede relatie tussen deze parachutisten verstoord. Na de oorlog vergaarde de S.A.S eeuwige roem terwijl de I.A.A.-agenten net zoals vele verzetsmensen langzaam in de vergetelheid geraakten.

In het Gedenkboek der inlichtingen- en actieagenten staan 129 Inlichtingen- en actiediensten die in België actief zijn geweest doch Bevy staat er niet bij. Het netwerk heeft slechts kortstondig bestaan en mogelijk werd het daarom niet vermeld. Wel is Albert Mardaga opgenomen in de lijst van 18.716 erkende I.A.A.-agenten. Hierbij dient opgemerkt te worden dat slechts 286 van dezen een doorgedreven opleiding in England hebben gevolgd, waarvan er 255 werden gearachuteerd in bezet gebiedt. Albert is een van dezen.

Albert Mardaga een vergeten patriot ?

Hoe komt het dat niemand deze verzetsheld nog kent en achteloos aan zijn graf voorbij wordt gegaan? Albert Mardaga stierf in zijn 38ste levensjaar en was kinderloos. Mogelijk was hij gebonden aan een zekere geheimhouding. Zijn echtgenote laat zich uitschrijven uit de gemeente As op 28 mei 1954 en vestigt zich te Oostende⁶⁵. Pogingen om te achterhalen wat van haar nadien geworden is blijven voorlopig nog zonder gevolg.

Zoals Albert Mardaga zijn er jammer genoeg wel meer, landgenoten die zeer verdienstelijk zijn geweest maar heden totaal vergeten zijn. Moge dit verhaal een inspiratie zijn om de lezer ertoe aan te zetten om in eigen stad of gemeente op zoek te gaan naar personen aan wie we veel verschuldigd zijn en de herinnering aan deze helden levendig te houden.

⁶⁵ Sint. Bastiaansstraat nr. 11- 8400 Oostende.

Geraadpleegde Bronnen.

De Decker Cynrik & Roba Jean-Louis: RAF-bommenwerpers boven België 1940-1942, De Krijger, Erembodegem, 1993.

<https://luchtvaartgeschiedenis.be/content/hampden-ad924-bij-dilsen>

<https://aircrewremembered.com/rennie-basil.html>

Fernand Strubbe: Geheime oorlog 40/45 De inlichtingen en actiediensten in België, Lannoo, 1992.

Verscheidene auteurs: Gedenkboek Inlichtings-en Actie Agenten, Maklu, 2015.

Bernard O'Connor: Churchill's most secret airfield RAF Tempsford, Amberley Publishing, 2013.

Alfred John Evans: Escape and liberation 1940-45, Fonthill Media Limited, 2013

Jean Dujardin: Le Service de Renseignements "Boucle" (1942-1944) p. 212,213,214.

Grégoire Gardin: "Boucle : un réseau oublié : étude des agents du réseau de renseignements Boucle et de son fonctionnement (1942-1944)" Faculté de philosophie, arts et lettres, Université catholique de Louvain, 2020. Prom. : Debruyne, Emmanuel.

Archief: CegeSoma te Brussel.

Archief: The National Archive , KEW, Richmond, U.K.

Archief: Belang van Limburg.

Archief: Rijksarchief te Hasselt – Dossiers oorlogsschade.

[Nieuwsgierig naar meer, lees dan zeker ook volgende publicaties.](#)

Verscheidene auteurs: Het schaduwleger – Van clandestiniteit naar herinnering, Gompel & Svacina, 2020.

Sarah De Vlam: Passage Pyreneeën, Uitgeverij Vrijdag, 2020.

Jolien Maenhout: Miranda De Ebro – Een concentratiekamp op het politiek schaakbord van Franco, Universiteit van Gent, Faculteit letteren en wijsbegeerte, Masterproef 2018-2019.

Nigel Perin: Spirit of resistance – The life of SOE agent Harry Peulevé, Pen and sword Military, 2008. Hierin o.a. het verhaal van zijn ontsnapping uit het kamp van Jaraba.

Emmanuel Debruyne: La maison de verre. Agents et réseaux de renseignements en Belgique occupée. 1940-1944, Universite Catholique de Louvain, Masterproef 2005-2006.

Bernard O'Connor: Return To Belguim, LuLu.com 2009, Het ware verhaal van 4 dappere vrouwen gear parachuteerd in België voor de bevrijding van ons land. Engels.

Bernard O'Connor: Sabotage in Belgium, LuLu.com 2013, Het verhaal van 40 Belgen die speciaal opgeleid zijn in Engeland voor sabotagedaden in België – hun successen en mislukkingen. Engels.

Tot Slot.

Dit artikel had ik nooit kunnen schrijven zonder de bereidwillige medewerking van volgende mensen waarvoor dank.

Alex Marut, Guy De Vleminck, Cynrik De Decker, Tony Schalenborgh, Kurt Rondolez, Rudi Smets. Michel Beckers en Albert Mardaga uit Luik naamgenoot en zoon van George Mardaga de broer van Albert.

Luc Meyvis,

Niel-Bij-As, 2022.

Revisited, 2023.
